

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOGIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PIRMSSKOLAS UN SĀKUMIZGLĪTĪBAS NODAĻA

**IMANTA VECOZOLA KLUSO DABU IEPAZĪŠANA
RADOŠAJĀS NODARBĪBĀS VECĀKĀ
PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNIEM**

KVALIFIKĀCIJAS DARBS

Autors: **Karīna Kazāka**

Stud. apl. kk18122

Darba vadītājs:

Mag. art, lektore Ingrīda Irbe

RĪGA

2021

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darba „Imanta Vecozola kluso dabu iepazīšana radošajās nodarbībās vecākā pirmsskolas vecuma bērniem” galvenais uzdevums iepazīt Imanta Vecozola klusās dabas un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus radošajās nodarbībās pirmsskolā. Mērķa sasniegšanai, autore izvirza dažādus uzdevumus un to nosacījumus. Lai to paveiktu, autore izpēta un raksturo Imanta Vecozola kluso dabu mākslas darbu reprodukcijas, pirmsskolas vecuma bērnu īpatnības, veic radošo nodarbību piedāvāto pirmsskolas programmas izpēti, tiek izstrādāta un realizēta uzdevumu kopa, pielietojot tam atbilstošas pedagoģiskās metodes, veic darba analīzi un sastāda pedagoģiskās darbības rezultātā iegūtos rezultātus.

Kvalifikācijas darba nobeigumā var iepazīties ar pētījuma darba rezultātiem kā arī ar secinājumiem. Kvalifikācijas darba pielikumos pievienoti izmantotās gleznotāja mākslas darbu reprodukcijas, izstrādātā uzdevumu kopa, izdales materiāli, bērnu darbu un darba procesa fotogrāfijas, kā arī vērtēšanas sistēmas tabulas.

Atslēgvārdi: Imants Vecozols, pirmsskola, vizuālā māksla, klusā daba.

ANNOTATION

The main task of the qualification work “Getting to know the still life of Imants Vecozols in creative classes for older school children” is to get acquainted with the still lifes of Imants Vecozols and their application methods in creative classes in pre-school. Imants Vecozols reproductions of still life works of art peculiarities of age groups of preschool children, research of the pre-school program offered by creative classes, develop and implement a set of tasks, applying appropriate pedagogical methods, perform work analysis and compile the results obtained as a result of pedagogical activity.

At the end of the qualification work you can get acquainted with the results of the research work as well as with the conclusions. The appendices of the painters works of art, a set of tasks, handouts, photographs of childrens work and work process, as well as the evaluation system tables are attached to the appendices of the qualification work.

Keywords: Imants Vecozols, preschool, visual art, still life.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
SATURS.....	4
IEVADS	5
1. MĀKSLINIECISKĀS IZTEIKSMES LĪDZEKĻI IMANTA VECOZOLA KLUSAJĀS DABĀS.....	Error! Bookmark not defined.
2. RADOŠĀS NODARBĪBAS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ.....	12
3. VECĀKĀ PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNU PSIHISKĀS ATTĪSTĪBAS RAKSTUROJUMS	17
4. IMANTA VECOZOLA KLUSO DABU IEPAZĪŠANA RADOŠAJĀS NODARBĪBĀS PIRMSSKOLĀ.....	22
4.1.UZDEVUMU KOPAS RAKSTUROJUMS.....	22
4.2. UZDEVUMU KOPAS REALIZĒŠANAI IZMANTOTĀS MĀCĪBU METODEDES....	24
4.3. UZDEVUMU KOPAS NORISE	26
4.4. UZDEVUMU KOPAS REZULTĀTU VĒRTĒŠANAS KRITĒRIJI	30
4.5. PEDAGOĢISKĀS DARBĪBAS REZULTĀTU IZVĒRTĒJUMS	33
NOBEIGUMS.....	37
IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA	38
PIELIKUMS	40

IEVADS

Pirmsskolas izglītība ir pirmā izglītības pakāpe, kurā notiek bērna personības veidošanās, veselības stiprināšana un sagatavošanās skolai, radot priekšnoteikumus izglītības mērķa un uzdevumu īstenošanai tālākajos izglītības posmos. Personības veidošanās process norit vides, audzināšanas un attīstīšanas ietekmē bērnam aktīvi apgūstot pasauli ap sevi.

Mākslas uztvere, izjūta un izpratne ir saistīta ar bērnu emocionālajiem pārdzīvojumiem. Mūsdienās ir aktuāls jautājums par radošas, atvērtas, varošanas un darboties gribošas personības veidošanu jau pirmsskolas vecumā, saglabājot katra bērna individualitāti. Lai veicinātu bērnos radošumu, nevajadzētu apspiest tā dabiskās izpausmes. Vecākiem un pedagogiem ir jāveicina bērna radošās spējas, kuras var izpausties radošajā domāšanā, jūtās, saskarsmē, atsevišķos darbības veidos. Tādējādi bērnam tiek sekmēta pozitīva attieksme pret radošu darbošanos.

Pirmsskolā bērns sāk iepazīt kvalitatīvus mākslas darbus, lai gūtu emocionālu pārdzīvojumu un jaunu pieredzi. Regulāra oriģinālu mākslas darbu vērošana un klausīšanās veido ieradumu izzināt, iepazīt, gūt prieku no cita radīta darba.

Pēc iepriekš minētā, autore vadījās, lai izveidotu uzdevumu kopu un šim nolūkam izvēlējās mākslinieku I. Vecozolu. Pēc autores domām, radošo mācību procesu nevar iedomāties bez mākslas darbu reprodukcijām, ko demonstrēt bērniem radošajās nodarbībās, to izpēti, kā arī ar savstarpējām sarunām un diskusijām, gūstot iedvesmu bērnu radošajai darbībai.

Gleznotājs savu māksliniecisko gaitu laikā, caur saviem radītajiem mākslas darbiem spēj nodot un paust savu skatījumu uz lietām un aktuālo tam laikam, kas viņa darbos ir spilgti pamanāms un redzams. Tas liek domāt, ka I. Vecozola mākslas darbu tēmas nenoveco un nezaudē aktualitāti. Mākslinieka daiļradē – gleznotajās klusajās dabās, portretos un dabas ainavās to nepārprotami viņš skatītājam ir nodevis un atklājis glezniecības kvalitātes, krāsu gamma un gaismas spēlēšanos. Padziļināta interese par krāsu attiecībām, īpaši balto krāsu un tās niansēm, I. Vecozola mākslas darbos var redzēt klusajās dabās un ainavu gleznojumos.

Pētījuma mērķis:

Iepazīt I. Vecozola klusās dabas un tajās izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un to izmantošanas iespējas radošajās nodarbībās pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets:

Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu iepazīstināšana ar I. Vecozola gleznotajām klusajām dabām.

Pētījuma objekts:

Radošās nodarbības pirmsskolas izglītības iestādē vecākā pirmsskolas vecuma bērniem.

Pētījuma uzdevumi:

1. Iepazīties ar Imanta Vecozola kluso dabu daiļradi;
2. Izpētīt klusās dabas un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus;
3. Iepazīties ar vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības iezīmēm;
4. Izstrādāt uzdevumu kopu;
5. Iepazīties ar atbilstošākajām mācību metodēm;
6. Izpildīt radošajās nodarbībās uzdevumu kopu nosacījumus vecākā pirmsskolas vecuma bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma metodes:

Psiholoģijas un pedagoģijas literatūras analīze;
Pedagoģiskā novērošana;
Mākslas darbu analīze un izpēte;
Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
Bērnu radošo darbu analīze.

Pētījuma bāze:

Pašvaldības pirmsskolas izglītības iestāde. Grupā 18 bērni vecumā no 4 līdz 6 gadiem.

Pētījuma norises laiks – 08.10.2020. – 12.11.2020.

Darba struktūra:

Kvalifikācijas darbs ietver - ievadu, iztirzājumu, kas sastāv no četrām nodaļām un apakšnodaļām, izmantotās literatūras saraksta, nobeiguma, anotācijas latviešu un angļu valodā kā arī no pielikumiem.

1. MĀKSLINIECISKĀS IZTEIKSMES LĪDZEKĻI IMANTA VECOZOLA KLUSAJĀS DABĀS

Imants Vecozols ir dzimis 1933. gadā Kārdabā, bērnību pavadot Liezerē. Mākslinieku jau bērnībā bija uzrunājušas krāsas un to nokrāsas, kā arī patīcis zīmēt un krāsot. Viņa aizrautība ar mākslu mēdza novest arī līdz kašķiem ar brāli, jo tajā laikā, kad bija jādara ierastie lauku darbi, zēns cītīgi attīstīja savas zīmēšanas prasmes. Ar laiku bija arī pasūtījumi apsveikumu izgatavošanai, jo kaimiņi atzinuši, ka puisēns protot skaisti zīmēt (Konstante, 1987).

1949. gadā, pēc Kārdabas skolas beigšanas, I. Vecozols iestājas prestižajā Jāņa Rozentāla mākslas vidusskolā bez īpašām priekšzināšanām. Tur pavadītie gadi Vecozolam deva gan profesionālās iemaņas, gan arī jau zināmu spēju patstāvīgi spriest, izvērtēt toreizējās mākslas dzīves parādības. Māksliniekam arī sāka veidoties savi uzskati par mākslu (Konstante, 1987). Pēc mākslas vidusskolas absolvēšanas sekoja studijas Latvijas Mākslas akadēmijā, kur Imants Vecozols mācījās Glezniecības nodaļā (Treija, 2008).

Piecdesmito gadu sākumā darbību bija uzsākusi pirmā latviešu padomju jauno mākslinieku paaudze, kas jaunības dedzībā vairs nespēja samierināties ar tā laika stipri ierobežoto sociālistiskā reālisma izpratni. Arī Vecozols bija viens no tās dalībniekiem (Konstante, 1987).

60. gadu sākumā mākslinieks izmēģina visus stājglezniecības žanus - figurālajā kompozīcijā, portretā, ainavā, klusajā dabā. Tā katrā cenšamies atrast saturiski viņam vistuvāko un nepieciešamāko (Konstante, 1987). 70. gadi Imanta Vecozola biogrāfijā ir nozīmīgi ar pirmajām personālizstādēm, arī ārpus Latvijas (Treija, 2008).

Imantam Vecozolam gadu gaitā uzkrājusies pieredze, ilgais pedagoģiskais darbs Mākslas akadēmijā licis kopā ar studentiem aktīvi domāt par visdažādākajām glezniecības problēmām. Pētot agrāko meistarību darbus, atziņas un uzskatus, viņam radās un nostiprinājās pārliecība par paša vietu mākslā, par to, ko ir vērts gleznot, izteikt un apliecināt sevi kā gleznotāju (Konstante, 1987). Kvalifikācijas darba ietvaros, autore apskatījis tieši klusās dabas darbus, kurus gleznojis mākslinieks.

Imants Vecozols: “Man visgrūtāk ir uzgleznot tukšu laukumu - tajā dabūt iekšā to visu, ko zini un jūti par laiku un telpu. Ja ir kāds noslēpums pasaulē - tā ir gaisma” (Treija, 2008). Apskatot mākslinieka darbus un zinot viņa domas par gaismu, tas kļūst vēl pamanāmāks, cik bieži gleznās tiek izmantota baltā krāsa, kā krīt gaisma pār objektiem un kāda ir objektu ēna. Piemēram, mākslas darbā (“Klusā daba ar brūno krūzi,”2005), kurā

attēloti četri objekti – puķu pods, baklažāni traukā, brūna krūze un krūka, tas ir labi saskatāms. Labajā pusē novietotie objekti (krūka un puķu pods) ir balti, bet kreisajā (krūze un baklažāni) - tumši, un aiz tiem arī ir iezīmētas ēnas. Skatītāju piesaista domās novilktais līnijas gar tumšajiem un gaišajiem objektiem. (“Bērzu sulas,” 1978) arī ir gaišs objekts (pudele) gleznas vidū, aiz kura ir ēna, bet labajā pusē pāri visam darbam ir ēnas līnija, kas padara šo darbu reālistiskāku. Bērzu sulas pudele skatītāju piesaista ar savdabīgu pudeles formu, un paliktni uz kuras tā stāv. Gleznā (“Trīs trauki,” 2003) visi attēlotie trauki ir izgaismoti, bet fons ir ļoti tumšs. Šis kontrasts skatītājam liek domāt, ka šie objekti ir apgaismoti ar tiešo gaismu no labās puses, līdz ar to lielais, tumšais laukums nenomāc galvenos objektus.

Kā jau iepriekš autore minēja, tad māksliniekam ir darbi, kur vienmērīgi un prasmīgi mijiedarbojas tumšās un gaišās krāsas, it kā sadalot darbu ar skaidrām līnijām vai akcentējot kādu objektu to gleznojot pretējā tonī. Šis gaišo un tumšo laukumu attiecības ir redzamas arī citos mākslas darbos, kā piemēram, (“Virtuves trauki un melnā pudele,” 1973), kur pudele gleznu it kā sadala trijās daļās – baltajā, melnajā un atkal baltajā laukumā. (“Klusā daba”, 1976) darbā paliktnis ar olu uz tā izceļas ne tikai ar to, ka tās ir vienīgais objekti ar krāsu, bet arī ar savu tumšo toni, kas sasaucās ar fona krāsu – tumšu, oranžās un zilās krāsas sajaukumu. (“Klusā daba ar gurķiem,” 2002) arī atbilst šim interesantajam gleznošanas veidam, jo vienīgā krāsa, kas izceļas pat uz tumšā fona, ir zaļi gurķi, kas pat nav centrēti.

Kā teicis gleznotājs Šardēns jau 17. gadsimtā, tad gleznojot kluso dabu, var atklāt priekšmetu savstarpējo valodu un attiecības. Vecozola darbos nav nekā nesaprotama vai pretencioza, tie nav noslogoti ne ar sarežģītiem zemtekstiem, metaforām vai alegorijām, velti tur meklēt kādas zīmes, kas norādīti uz kaut ko zemapziņā, arī nekādas politiskās filozofijas tur nav (Treija, 2008). Tas ir redzams visās klusajās dabās. Tajos ir redzami objekti, krāsas, ēnas, taču nekā tāda, kas liktu aizdomāties. Kā, piemēram, 2005. gada gleznā “Līgo”, tajā redzams mazs Jāņu zāles pušķis, kas novietots uz galda. Taču gleznas centrā ir attēlota biezpiena sūkalu notecināšana, kur nevajadzīgais mitrums tek apakšā novietotajā bļodā. Tāpat arī (“Piramīda,” 2005), kur attēloti trīs virtuves trauki, un pudele. Vienīgais par ko skatītājs varētu aizdomāties – vai šī piramīda negāzīsies?

Tipiska kompozīcija 70. gados sastāv no pieciem vai sešiem, vai vairāk priekšmetiem. Savukārt jau 70. gadu beigās un 80. gados - uzmanības centrā bieži ir tikai viens vai pāris objektu. Kā piemērs 70. gadu tendencēm ir (“Māla trauki,” 1975), kur vienā līnijā stāv seši māla trauki un trīs bumbieri, (“Klusā daba ar melno pudeli,” 1972), kur redzama melna pudele un divas dažādu krāsu krūkas (skat. Pielikumā Nr. 1, 1.7. att). Kā piemērs 80. gadu tendencēm ir (“Virtuves galds,” 1978). Tajā attēloti divi šķīvji un ola, kuru ar pirmo skatienu mēdz nemaz neievērot. Viss darbs ir baltos un pelēkos toņos, liekot sasprindzināt redzi, lai arī

ieraudzītu, ka šķīvji atrodas uz galda. Taču mākslinieks arī vēlākos gados izmanto 70. gadu stilu un glezno pārbagātus galdus ar vairākiem objektiem, kā piemēram, ("Baltie trauki," 1994; "Klusā daba ar ķirbi", 2005, "Klusā daba ar zivīm," 1998; "Klusā daba," 2008; "Klusā daba ar lampu," 2000). Visos šajos darbos ir vairāk kā pieci attēloti trauki vai objekti.

Imantam Vecozolam ļoti patīk gleznot ķirbi, piesaista tā krāsa un forma. Gleznotāju sajūsmina to dažādība, kaut gan tie visi ir tikai ķirbji. Ir vairāki darbi, kur ķirbis ir vienīgais attēlā redzamais vai galvenais objekts, kas tiek attēlots, tas var būt vesels, tikai tā šķēle un dažādos toņos, kā, piemēram, ("Ķirbis pie loga," 2005; "Ķirbis uz krēsla," 2001 (skat. Pielikumā Nr.1, 1.9.att); "Pērnais ķirbis," 2008; "Ķirbja griezumš," 2003; "Ķirbis uz tumša fona," 1997, (skat. Pielikumā Nr. 1, 1.10.att)). Kā arī ir darbi, kur ķirbis ir papildus elements, kā piemēram, ("Klusā daba ar balto podu" un "Klusā daba ar ķirbi," 2005). Ķirbi uz krēsla mākslinieks gleznojis atkārtoti, mainot skata punktu, novietojumu un pagrieziena, klāt pievienojot kādu citu priekšmetu. Imanta Vecozola darbā ("Virtuve," 2012) papildus elements ir galda stūris un uz tā uzliktais nazi. Pēdējos gados raksturīga ir šāda veida kompozīcijas, kad darbus papildina nelieli priekšmeti. Vertikālais krēsls un apaļais ķirbis veido krāsu kontrastu.

"Ķirbja šķēle," (2005) uzskatāmi parādās vizuāli starp formu, krāsu un faktūru. Ķirbja šķēle, kas ir galvenais gleznas objekts un kas ir novietots gleznas centrā, veido vizuālu līdzsvaru ar gleznas fonu, piesaistot skatītāju ar sev piemītošo raksturu un izmantotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem. Skatītāju gleznā vispirms piesaista ķirbja sēklas, kas samērā statiskai kompozīcijai piešķir nelielu kustības izjūtu, ko mākslinieks panāk ar otas triepienu palīdzību. Gleznas telpiskumu veido ķirbja šķēles gaismas un ēnu saspēle. Plūstošās, plastiskās formas labi kontrastē ar raupjo ķirbja un sienas faktūru.

Daudzi mākslinieki izmanto frontālo vienplāna kompozīciju. Tā ir samērā vienkārša, jo tā ir tikai divās dimensijās. Kontūrās un siluetos tās skatītājam ir viegli uztveramas. Ja šādai kompozīcijai aiz priekšmetu vai arī cilvēku rindas nejūt telpu, tad skatītājs vairāk var to apbrīnot, bet mazāk pārdomāt un meklēt noslēpumu, ko slēpj sevī telpa. Tam sevī jāslēpj gaismas un telpas blīvums (Treija, 2008). Kā piemērs "Māla podi," 1965, (skat. Pielikumā Nr. 1, 1.5. att.), kurā attēloti vairāki māla trauki, taču aiz tiem nav nekā vairāk kā tumša siena. Tas pats ir novērojams arī Vecozola gleznā ("Pudeles," 1970), kur attēlotas četras melnas dažādu formu tumšas pudeles, kurām priekšā ir novietotas pāris olas, aiz tā atkal ir siena, taču šoreiz kontrastā tumšajām pudelēm, tā ir gaišāka par redzamajiem, galvenajiem objektiem.

Uzgleznot tukšu telpu, trīs dimensiju gleznu ir ļoti grūti. Ir jābūt ne tikai pieredzei, savai metodei, bet izstrādātam arī individuālam gaismas formulējumam. Ja zīmējums konstruēts, tad līnijām, kuras ved dziļumā, jābūt konstruktīvi sarežģītām. Zīmējot jādarbojas vairāk prātam, ne tikai redzes sajūtai. Trešajā dimensijā vairāk jūtams noslēpumainais.

Dziļums prasa lielāku iztēli nekā garums un platums (Treija, 2008). Autoresprāt, labs piemērs ir darbs “Ziema. No cikla “Gadalaiki”” (1977. gads), kur priekšplānā ir palodze un četras bites, kas uzliktas uz galdauta, taču aiz tām paveras skats caur logu uz ziemas ainavu. Vēl kā piemērs kalpo (“Logs pavasara pusē,” 1971), kur uz palodzes stāv ūdens krūka un ūdens glāze, bet fonā ir atvērts logs, caur kuru paveras skats uz pilnu dabas ainavu. Skatītājam varētu šķist, ka skatās uz divām gleznām vienlaicīgi.

Imanta Vecozola glezniecības tematika un pasniegšanas veids vairāku gadu desmitu gaitā (no 60. gadiem līdz mūsdienām) nav radikāli mainījies, tomēr var izcelt pāris izmaiņas pēdējā laika darbos. 21. gadsimta sākuma gleznās parādās kolāžas elementi - īsti avīžu fragmenti, kas "piegleznoti" pie audekla ar ierastajām trauku un dārzeņu formām. No vienas puses, to var uztvert kā flirtu ar kubisma tradīciju, bet, no otras, - glezna drīzāk akcentē nevis plakni, bet pavisam tiešu vizuālo realitātē ilūziju - avīžu pārklātu galdu, kā piemēram, "Klusā daba ar olām un rutkiem", 2001, "Cepti kartupeļi", 2003. Izmaiņu, salīdzinot ar 70. gadiem, ir ļoti maz, mazāk noteiktas formas robežas, redzamākas objektu nolietojuma pazīmes, ko rada lauzītā triepiena efekta pastiprinājums visu gleznu struktūrā, kas redzams, piemēram, "Trauki ar ķirbi", 1998 un "Virtuves trauki", 2002.

Imantam Vecozolam galvenie glezniecības pamatuzdevumi – būt patiesam un nesamākslotam, parādīt gaismu, krāsu, formu un materiālu. Mākslinieku allaž ir interesējusi niansētu krāsu un lietu mijiedarbība, kontrasti, un, protams, gaisma. Tas ir bijis izaicinājums gan pašam māksliniekam, gan viņa mākslas baudītājiem un skatītājiem – atrast baltā un pelēkā nokrāsas, šo toņu dažādību. Mākslinieks ir uzgleznojis to, ko mēs redzam sev apkārt ik dienu – kluso dabu -, ļaujot mākslas baudītājiem atklāt Imanta Vecozola glezniecības kvalitāti un patiesumu.

2. RADOŠĀS NODARBĪBAS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ

Radošās nodarbības pirmsskolas vecumā ir skatāma kā attieksmes veidošanās pret apkārtējo pasauli un pret mākslu vispār. Bērns kļūst fiziski un garīgi attīstītāks. Viņš jau var veikt sarežģītākas fiziskas un garīgas darbības, tēlotārdarbībā sāk apzināties krāsu uztveri, līniju būtību, formu dažādību, sāk veidoties gaumes izjūta. Pedagogam šis process ir jāvada, balstoties uz sasniegto iepriekšējās darbībās. Lai bērnus ieinteresētu vizuāli radīt dažādus tēlus, varam piedāvāt tautasdziesmas, pasakas, dzejoļus. Bērnos attīstīsies fantāzija, un viņi savā iztēlē mēģinās to attēlot ar dažādiem materiāliem un tehnikām. Materiālu izvēli būtu vēlams dažādot, izmantojot arī dabas materiālus, kas bērniem ir tuvāki un vairāk attīsta fantāziju. Cilvēka uztveres galvenie informācijas avoti ir mūsu redze un dzirde. Visas vizuālās mākslas darbības ir saistītas ar redzi, un pirmām kārtām tā ir zīmēšana. Lai uzzīmētu to, ko jūs redzat (kādu priekšmetu, cilvēku vai ainavu), ir nepieciešamas tikai piecas prasmes: jāprot saredzēt kontūras (robežas), jāprot uztvert telpu, jāparedz proporcijas, jāskatās gaismas un ēnas loģika un jāspēj ieraudzīt koptēlu.” (Klāsone, 2003)

Var secināt, ka pirmkārt liela nozīme ir zīmēšanas kā arī gleznošanas apguvei pirmsskolas vecumā. Šinī vecumā bērnam attīstās intelektuālas spējas. Zīmēšanai ir būtiska ietekme uz bērnu intelektuālo izaugsmi. Zīmēšana attīsta domāšanu un uztveres spējas, kas vēlāk skolā bērnam būs nepieciešamas. Zīmēšanai kā pamatnodarbei ir pakārtoti pārējie mākslas veidi kā piemēram gleznošanai, ar kuriem būtu jānodarbojas pirmsskolas iestādē, attīstot un gatavojot bērnu jau skolas pirmajai klasei. Nav jau tik svarīgi, cik labi bērns zīmē, glezno, veido, aplicē. Nonākot skolā, svarīgi, kāda ir bērna izpratne par apkārt notiekošo, kāda ir viņa fantāzija, kādas spējas ir domāt un uztvert mācīto. (Boša, 1991., 61. lpp.)

Pirmsskolā pedagoga uzdevums ir iemācīt bērnam loģiski domāt, spriest, vērtēt visu redzēto un mācīto prast lietot jau skolas solā. Vienīgi ar mākslas starpniecību un tās izpratni, ar radošu darbību var veidot bērnam labestīgu, līdzjūtīgu, cilvēkus mīlošu raksturu. Agrīnais vecums bērna attīstībā ir svarīgs visā turpmākajā audzināšanā. Jau agrīnajā vecumā veidojas bērna raksturs, viņa attieksme pret padarīto, pret apkārtējo vidi, pret vecākiem un pedagogiem. Bērns visu uztver no mazām dienām un vērtē – veidojas viņa gaume. Nonākot pirmsskolas izglītības iestādē, jau sākas darbs nodarbībās, rotaļās un radošajās izpausmēs. Bērns jau pats grib kaut ko veidot, zīmēt, gleznot, krāsot. Bērna fantāzija ir plaša, bet zīmuli,

šķēres un otu ir grūti noturēt, tātad jā sāk ar pašu vienkāršāko, kas bērnam būtu pats piemērotākais un varētu trenēt bērna roku darbību (Klāsone, 2003).

Radošās darbības var sākt ar aplicēšanu, zīmēšanu, veidošanu, arī gleznošanu, visas šīs darbības trenē bērna rociņu un veido viņa raksturu. Vienkāršākais vizuālās mākslas veids ir aplicēšana, kur sākumā bērnam ļauj dažādas figūras no krāsaina papīra izplēst ar rokām. Šis mākslas veids bērnam ir vislabāk izprotams un ļauj attīstīt viņa fantāziju. Darbībā veidojas bērna individualitāte, un kvalitatīvi bērns tiek virzīts uz dažādu formu izpratni. Vienkāršās darbībās veidojas arī bērna raksturs, kas izpaužas pacietībā, rūpībā un fantāzijas skatījumā.

Pirmsskolas vecumā bērni parasti sāk uzdot jautājumu „kāpēc”, un jo vairāk, jo labāk tad var teikt, ka viss norit pareizā virzienā. Nav vēlams šo zinātkāri noslāpēt, jo bērns var pazaudēt interesi par jaunradi un radošiem procesiem vispār. Pirmsskolas vecuma bērni parasti ir ļoti aktīvi un cenšas savu uzdevumu veikt ar lielu atbildību. Ja kaut kas neveicas, bērns pārdzīvo, un pedagogam bieži ir jāpalīdz, tomēr vajadzētu ļaut bērnam domāt un fantazēt patstāvīgi. Pedagogam tikai ir bērna domas jāvirza. Strādājot pie pašiem vienkāršākajiem darbiņiem, pedagogs rosina bērnu domāt, variēt, izmēģināt. Svarīgi ir bērnam pastāstīt par krāsām un to salikumiem, kura krāsa ar kuru saskan, kura nesaskan, kas ir pamatkrāsas, un kuras iegūst jaucot. Katra veiksmē bērnam rada emocionālu pacēlumu un rosina aktīvāk darboties turpmāk. Ja arī darbiņš nav izdevies, pedagogam ir jāprot to paslavēt un norādīt, kā turpmāk veidot to citādi, tikai tas jā dara tā, lai izglītojama domātu, ka tā ir viņa ideja. Ja bērns ar savu fantāziju sajūtīs, ka viņš var izdomāt ko labāku, tad tā būs garantija labai sadarbībai ar skolotāju, kam vienmēr viņš prasīs padomu. Tā veidosies savstarpēja uzticība, bez kuras nav iespējama emocionālā audzināšana. Analizējot izglītojamā darbiņu, pedagogs jau samērā daudz var nojaust par bērna rakstura īpašībām - par pacietību un uzcītības līmeni. Svarīgi audzināšanas darbā pedagogam ir zināt bērna vājās un stiprās rakstura īpašības. Lai bērnam attīstītu skaistuma izjūtu, lai viņam patiktu kārtība, visā kas viņam ir līdzās, lai visu veicamo viņš veiktu ar uzcītību, šīs īpašības ir jāieaudzina jau pirmsskolas iestādē (Klāsone, 2003).

Kad ir apgūta vienkāršā mozaīka vai ornamenta tehnika, var pāriet pie sarežģītākiem darbiem, varam veidot dažādus dabasskatus – ainavas, līmējot dažādu toņu papīra izgriezumus uz cietāka kartona. Šāda glezniņu veidošana ir vienkārša, bet prasa bērna radošo izdomu un fantāziju. Pedagogam ar dažādu toņu papīriem var parādīt, kā šādā glezniņā var veidot perspektīvu (dziļumu), izjūtu vai noskaņu. Strādājot aplikācijas tehnikā, kas ir viena no vienkāršākajām, bet bagātākā izdomā un fantāzijā, bērna talants var izpausties ļoti plaši. Tomēr te ir vajadzīga pieredze un roku veiklība, kas sasniedzama pirmsskolas vecākajās grupās. Tad var sākt izmantot citus materiālus. Tie var būt dabas materiāli - dažādi audumi,

dzija. Vācot dabas materiālus, bērns tiek iepazīstināts ar dabu, un viņš sāk izprast dabas krāšņumu. Daba un māksla bērnam veido emocionālu daiļuma izjūtu un attīsta labākās rakstura īpašības (Kalote,1999).

Kad bērns, jau ir kaut cik apguvis vienkāršo aplikācijas tehnoloģiju, pamazām var pāriet pie zīmējumiem. Zīmēšana ir samērā sarežģīts process, kuru reizēm mācās visu mūžu, jo labu zīmētāju ir samērā maz. Bērns, protams, sāk ar pašu vienkāršāko, un sākumā būtu vēlams bērnam iedot zīmuli un ļaut viņam vienkārši svītrot kaut ko uz baltas lapas. Bērnam interesi radīs jau tas, ka, velkot ar zīmuļa aso galu pa papīru, radīsies krāsaina svītra. Skolotājs var palīdzēt un mēģināt bērna rociņu vadīt. Svītrojot uz papīra, bērns parāda, pašam neapzinoties, savas radošās tieksmes, bet pedagogs no tā jau var secināt par raksturu, kas veidojas bērnam. Ir zināms, ka pacietība ir pati svarīgākā īpašība bērna rakstura veidošanā. No pacietības būs atkarīgas bērna sekmes visās jomās. Zīmuļa slīdējums pa papīru un zīmuļa satvēriens rociņā, kā arī kustību koordinācija - tas viss ir cīņa bērnam pašam ar sevi. Kad bērns ir apguvis svītrosšanas darbības pamatus var ļaut viņam izkrāsot ar krāsu zīmuļiem kādu no attēliem. Pedagogs var konstatēt, cik rūpīgi bērns izkrāso doto attēlu, un aizrādīt par krāsojuma precizitāti, pamācīt, kurās vietās vajadzētu rūpīgāk ievērot zīmējuma līnijas. Pieejamie mācību līdzekļi ir daudzpusīgi, un zīmēt var gan ar zīmuļiem, gan flomāsteriem un krītiņiem. Sākumā tomēr vajadzētu sākt ar zīmuļiem un tikai, tad, kad ir apgūtas bērnu roku koordinētas kustības, pāriet pie flomāsteriem vai krītiņiem (Kalote,1999)..

Bērna izpausmes zīmēšanā ne vienmēr ir aktīvas, jo ir arī pārtraukuma brīži, bet, atsākot zīmēšanu, bērns būs uzkrājis pieredzi, un zīmējumi būs citādā kvalitātē. Salīdzinot iepriekšējā zīmējumā kaut vai vienu priekšmetu, tas jau būs zīmēts citādi. Zīmējumi ir visas vizuālās mākslas pamats, jo bez zīmējuma netop ne glezna, ne grafika, ne arī tēlnieka veidotas figūras. Svarīgi ir bērnam iemācīt redzēt un pamanīt konkrētā priekšmeta īpatnības. Liela vērtība ir jāvelta roku kustību pareizam stāvoklim zīmējot tam ir liela nozīme. Svarīgi ir arī bērnam iemācīt pareizi noteikt zīmētā priekšmeta proporcijas un atrast vietu, rakursu, no kura sākt zīmējumu. Sagatavošanas grupas bērniem ir grūti ieskaidrot zīmēšanas likumus par perspektīvi, gaismēmām un apjomīgu zīmējuma veidošanu. Tomēr ieskatu vajadzētu dot, lai, nokļūstot skolā, bērns izprastu šīs likumsakarības (Kalote,1999; Hibnere, 1998).

Tā kā zīmēšana ir svarīga attīstības sastāvdaļa bērna izaugsmē, tās mācīšanai ir jāizstrādā konkrēts darbības plāns. Lai attīstītu katram vecumam vajadzīgās iemaņas, ievingrinot roku, zīmējot bērns ātrāk arī apgūs rakstīšanas mākslu. Ir novērots, ka bērns, kas labi zīmē, ātrāk iemācās rakstīt un no pirmās klases veidojas glītāks rokraksts. Arī pacietība un atbildība par sevis veikto darbu ir stabilāka, bērns jau saprot – lai kvalitatīvi paveiktu kādu uzdevumu, ir sevi jāmotivē. Bērns ir pieradināts pie tā, ka pirmsskolā zīmējumus nelabo, bet

zīmē no jauna uz citas lapas, kamēr tas izdodas un bērns ir sasniedzis labāko variantu viņa iztēlē. Līdz ar to skolā viņam būs labāk saprotams, ja liks kaut ko pārrakstīt. Kad bērni ir jau apguvuši zīmēšanas pamatprincipus, mēs viņus jau varam iepazīstināt ar krāsu pasauli. Krāsot mēs varam ar daudz un dažādām krāsām, jo izvēle un to klāsts ir liels. Pedagogam ir tikai jāizvēlas piemērotākais krāsu materiāls ar kuru izglītojamam vieglāk un parocīgāk strādāt. Sākumā tie varētu būt krāsu zīmuļi, tomēr trīs gadus vecs bērns vēl neatšķir niansētus krāsu toņus. Tāpēc sākumā būtu ieteicams strādāt ar sešu krāsu komplektu. Vēlākā gaitā, kad bērns jau spēj atšķirt tumšu toni no gaiša toņa, varam izmantot jau vairāk krāsas (Kalote,1999; Hibnere, 1998).

Strādājot ar krāsu zīmuļiem, mēs varam izmantot krāsojamās grāmatas - sākumā vienkāršākus, vēlāk jau sarežģītākus zīmējumus. Būtu labi, ja sākumā būtu grāmata, kur viena lapa ir izkrāsota, bet otra pēc dotā parauga ir jāizkrāso bērnam. Zīmējuma izkrāsošanā mēs varam vērot bērna rakstura īpašības. Spilgti izpaužas rūpība, ar kuru bērns strādā, varam noteikt, cik viņš ir pacietīgs, darot šo darbu. Bērns pamazām tiek pieradināts ar atbildību padarīt savu darbiņu. Var arī novērot, kādus krāsu toņus viņš izvēlas. Strādājot ar krāsām, bērns jau savas spējas parāda agrīnajā vecumā. Ar krāsām bērniem ļoti patīk strādāt, sevišķi ar guašas un akvareļkrāsām. Pedagogam ir jāseko, lai bērni nenotraipa savas drēbes un bērnodārza inventāru (Kalote,1999; Hibnere, 1998).

No augstāk minētā var konstatēt, cik plaša un iespējām bagāta ir zīmēšana ar krāsām vai vienkārši krāsošana. Šīs darbības bagātina bērna radošo domāšanu, attīsta viņa prāta spējas un dod pirmās zināšanas par dažādiem krāsu toņiem un to lietošanas tehnikām. Vēlams, lai bērni jau zinātu, ka siltās krāsas ir uguns un saules krāsas – dzeltenā, sarkanā, oranžā. Vēsās krāsas ir ledus, jūras zilā. Vēsās krāsas parasti veido gleznojuma fonu. Zināms, ka katrai krāsai ir sava pretkrāsa. Piemēram, sarkanam – zaļš, zilam – oranžs, dzeltenam – violets, tās tiek dēvētas par pretkrāsām. Būtu vēlams, ka, nonākot skolā, bērns jau zinātu jēdzienus, kas ir pamatkrāsa, kompozīcija, perspektīva, kontūrlīnijas, gaisma un ēna kā arī formas. Šīs ir zināšanas, ar kurām būtu vēlams pirmsskolas iestādē iepazīstināt bērnus.

Pirmsskolas vecumā svarīgi ir bērnam nodrošināt daudzveidīgas darbošanās spējas. Tas ir vecums, kad bērnam sāk veidoties noturīgas estētiskās intereses, šajā vecumā var iemācīt bērnam mīlēt labu mūziku, literatūru, dzeju, mākslu. Ja tas netiek izdarīts šajā vecumā, tad vēlāk to panākt ir ļoti grūti. Var secināt, jo dažādākas, daudzpusīgākas būs bērna nodarbības pirmsskolas iestādēs, jo vairāk tiks attīstīta bērna intelektuālā puse, tādējādi bērns tiks labāk sagatavots skolai. Atnākot audzēknim uz pirmo klasi skolā, viņam ir jāprot ne tikai lasīt, rakstīt, rēķināt, bet spriest un novērtēt dažādas mākslas parādības. To var panākt tikai,

praktiski darbojoties dažādās mākslas jomās, pirmsskolas mācību iestādēs mācoties atšķirt skaisto – daiļo no neglītā – neestētiskā (Kalote, 1999; Hibnere, 1998).

3. VECĀKĀ PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNU PSIHISKĀS ATTĪSTĪBAS RAKSTUROJUMS

Personības veidošanās process norit audzināšanas un attīstīšanas rezultātā. Bērns apgūst apkārtējo pasauli un uzvedību tajā, attieksmi pret to, kā arī veido sākotnēju vērtību izpratni. Ar katru lietu un parādību, kuru iepazīst bērns, viņš tiek audzināts un attīstīts. Bērna attīstības būtība ir ietverta viņa attīstības veselumā: rūpēs par veselību, fizisko un psihisko labklājību.

Vecumā no pieciem līdz septiņiem gadiem, bērna fiziskais veidols mainās, bet ne tik strauji un redzami, kā pirmajos dzīves gados. Ievērojamas izmaiņas notiek ar nervu sistēmu un galvas smadzenēm, strauji attīstās muskuļi. Jo spēcīgāki kļūst muskuļi, jo lielāks ir pieprasījums pēc kustībām un fiziskās aktivitātes. Nostiprinājusies arī koordinācija “acis-rokas”. Kustību rotaļās bērns ir veikls un izveicīgs. Zīmējot, viņš zīmuli tur pareizi, kustības ir noteiktas, pārlicinošas. Bērns uztver mūzikas ritmu un var veikt kustības atbilstoši tam.

Piecu līdz septiņu gadu vecumā ievērojami uzlabojas koordinācija: dzirdes, redzes, taustes, koordinācija sasniedz pieauguša cilvēka līmeni. Izmaiņas skar arī uztveres veidus. Pēc piecu gadu vecuma bērni uzlabo detaļu uztveri, lielāku uzmanību pievērš priekšmeta formai. Uztveres sistēmas pilnveidošanās saistīta ar intelektuālo attīstību un sekmē motivācijas sistēmas pilnveidošanos. Palielinās uzmanības noturības laiks, kaut arī tas ir vairāk individuāls. Bērni saprot, ka neskatoties uz objektu izmaiņām, tie tomēr saglabā savu ārieni. Uztvere attīstās kopā ar citiem kognitīviem procesiem, veidojot lasīt un rakstīt prasmi, motivāciju. Tuvojoties sešu gadu vecumam, uzlabojas redze, jo bērni lielā attālumā var uztvert pietiekami sīkus priekšmetus. Daudzos gadījumos bērniem ir grūti koncentrēties uz tuviem priekšmetiem, piemēram: izgriezt sīkus priekšmetus rotājumam (Dzintare,2000).

Bērnu intelektuālajai (līdz septiņu gadu vecumam) raksturīga tēlainās domāšanas veidošanās, kas ļauj domāt par priekšmetiem, salīdzināt tos domās, pat neredzot tos. Šim vecumam raksturīga domāšana ir animisms – dzīvu būtņu raksturīgo īpašību piedēvēšana nedzīviem priekšmetiem. Bērna runas attīstību nosaka sociāli ekonomiskā vide, kurā viņš aug. Pēc pieciem gadiem bērns var viegli veidot jautājuma un nolieguma teikumus. Vecums no pieciem līdz septiņiem gadiem kļūst par pārejas periodu bērna intelektuālajā attīstībā, tas ir laiks, kad bērnam veidojas noteikts domāšanas stils. Izmaiņas šajā vecumā ietekmē bērna domāšanu un atmiņu, tas ietekmē arī lasītprasmes un rakstītprasmes apguvi, ietekmē bērna radošās spējas (Svence, 1999).

Nozīmīgāki kļūst kontakti ar pieaugušajiem. Pirmsskolnieki jau prot kontrolēt savu uzvedību. Sešu gadu vecumā komunikabilitāte pieaug. Bērns, kuram izdevies pārvarēt pirmo iekšējo konfliktu starp vainas sajūtu un paša neatkarību, attīsta sevī pozitīvu attieksmi pret sevi kā personību. Neatkarība kopā ar labi attīstītām spējām, runas iemaņām, spēju kontrolēt savas emocijas ievērojami uzlabo arī bērna sociālo saskarsmi. Bērniem parādās iniciatīva, enerģija un kopumā optimiskais noskaņojums.

Sensorā attīstība ir īpaši nozīmīga jau no pirmā dzīves gada. Ja bērns, savā dzīvē nepietiekami gūst sajūtas, tad viņš nonāk sensorajā izolācijā, kā rezultātā rodas fiziskās un psihiskās attīstības traucējumi. Arī visā pirmsskolas vecumā sajūtu attīstībai ir nozīme bērna personības attīstībai. Ja šajā vecumā tai nepievērš uzmanību, tad izveidojas bērna vienaldzīga attieksme pret objekta krāsu, formu u.c. pazīmēm. Šis apstāklis kavē personības radošās iztēles un radošas darbības sekmīgu attīstību. Sensorā izziņa ir sajūtas un uztvere. Pasaules izziņa iesākās ar sajūtām. Sajūta ir īstenības priekšmetiem un parādībām piemītošo īpašību atspoguļojums, tām tieši iedarbojoties uz cilvēka sajūtu orgāniem (Svence, 1999).

Pedagoģijas vārdnīcā uztvere definēta, kā psihisks izziņas process, kas izpaužas kā tiešs īstenības priekšmetu, parādību un notikumu atspoguļojums apziņā ar redzes, dzirdes, taustes u.c. maņu orgānu palīdzību un saistībā ar noteiktu pazišanu un izpratni. Uztvere ir priekšmeta vai parādības atspoguļojums kopumā, tiem tieši iedarbojoties uz cilvēka sajūtu orgāniem. Uztvere pirmsskolas periodā turpina veidoties. Jau kopš pirmsskolas vecuma dominante ir vizuālā uztvere. Bērni pakāpeniski apgūst prasmi uztvert galvenokārt objektu krāsu, lielumu, formu proporcijas. Tā kā proporciju uztveres pieredze vēl nav attīstīta, sešus gadus veci bērni vēl arvien zīmē topoloģijas līmenī, t.i., attēlojot objektu, viņi neievēro proporcijas, piemēram, cilvēku figūras zīmējumā (Lubļinska, 1979; Svence, 1999).

Pedagoģijas vārdnīcā uzmanība definēta, kā apzinās koncentrēšanās un virzīšanas spēja, no kā atkarīga izziņas aktivitāte, operatīva orientēšanās mainīgos apstākļos un nozīmīgu mērķu sasniegšana. Uzmanība sekmē skaidru uztveri. Uzmanība var būt tīša, mērķtiecīgi virzīta uz kādu objektu un netīša, spontāna. A. Lubļinska uzsver, ka galvenās izmaiņas pirmsskolēnu uzmanības attīstībā:

- paplašinās uzmanības apjoms;
- pieaug uzmanības stabilitāte;
- veidojas tīša uzmanība (Lubļinska, 1979).

Attīstoties bērna runai, pieaugot viņa patstāvībai uzvedībā un dažādos darbības veidos, ievērojami paplašinās arī pirmsskolas vecuma bērnu uzmanības apjoms. Pirmsskolēns daudz biežāk un vieglāk nekā mazbērns uztver vārdus, tādēļ pieaugušā cilvēka runa kļūst par viņa uzmanības objektu. Raksturīgi, ka bērnu uzmanību izraisa tikai pievilcīgie objekti, kurus

pavada emocionāls pārdzīvojums. Bērns uz uztveres objektu koncentrēsies tik ilgi, kamēr būs interese.

Pedagoģijas vārdnīcā atmiņa definēta, kā psihisko procesu kopumu, kas nodrošina informācijas radīto, pieredzē gūto domu, tēlu, kustību utt. iegaumēšanu, saglabāšanu, atjaunošanu apziņā un aizmiršanu. Atmiņa attīstās no netīšās uz tīšo iegaumēšanu, saglabāšanu un tīšo reproducēšanu. Bērniem šajā periodā ir izteiktāka pazīšana, nevis reproducēšana. Pirmsskolas periodā bērniem notiek arī atmiņas veidu attīstība – tēlainās, kustību vai verbālas atmiņas attīstība (dzirdes, redzes, kustību). Tēlaino atmiņu var attīstīt, saistot jauno informāciju ar kādiem redzes tēliem, priekšstatiem. Pirmsskolas vecumā bērns apgūst nozīmīgu pieredzi, kura sistemātiski bagātinās, pirmām kārtām priekšstati un pirmie jēdzieni; bērns apgūst iemaņas, prasmes. Domu, pārdzīvoto jūtu pēdas saglabājas arvien un uz ilgāku laiku. Bērņa tālākajā intelektuālajā attīstībā liela nozīme ir tēlainajai atmiņai, kura visintensīvāk bagātinās tieši pirmsskolas vecumā. Bērnu agrīnie priekšstati ir neskaidri, nediferencēti, saraustīti, nesistemātiski un statiski. Šīs priekšstatu īpatnības skaidri atklājas dažādos pirmsskolas vecuma bērna darbības veidos, raksturojot gan viņu atmiņu, gan iztēli (Lublīnska, 1979; Svence, 1999).

Pedagoģijas vārdnīcā priekšstats definēts, kā kāda priekšmeta vai parādības vispārināts atspoguļojums, uzskatāms tēls, kas iepriekš uztverts un kas apziņā veidojas, saglabājas un aktualizējas bez pašu priekšmetu vai parādību tiešas iedarbības uz sajūtu orgāniem. Izziņas procesā priekšstats veidojas pēc uztveres un ir abstrakti loģiskās domāšanas nosacījums. Priekšstats saista jēdzienu nozīmi un jēgu ar lietu attēliem un ļauj apzināti brīvi operēt ar priekšmetu jutekliskajiem attēliem. V. Hibnere uzskata, ka tēlotājdarbībā nepieciešami arī priekšstati, it īpaši redzes un taustes priekšstati. Tie bērna atmiņā atspoguļo konkrētas redzētas objektu īpašības: krāsu, formu, lielumu, proporcijas, uzbūvi, virsmas īpatnības. Jau no agras bērnības cilvēkam rodas ļoti daudz redzes un taustes priekšstatu par apkārtējo pasauli. Šie priekšstati bagātīgi atainojas jau pirmsskolas vecuma bērnu zīmējumos, veidojumos un aplikācijās. Priekšstatu pilnveidošanā liela nozīme ir vārdam, tādēļ svarīgi, lai pieaugušie mācītu bērnus lietot precīzus, literāri pareizus terminus, kuri apzīmē tehniku, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus u. c. (Hibnere, 1998.).

Domāšana tāpat kā sajūtas un uztvere, ir psihisks process. Taču atšķirībā no jutekliskās izziņas procesiem domāšanas procesā noris īstenības priekšmetu un parādību atspoguļošana to būtiskajās pazīmēs, sakarībās un attiecībās. Domāšana attiecas uz intelektuālo darbību. Tā ir uz iekšējo aktivitāti balstīta mērķtiecīga rīcība izziņas un radošas darbības laikā. Personības attīstībā būtiska ir domāšanas patstāvība un plastiskums, prasme izdarīt patstāvīgus secinājumus mākslas vai vienaudžu darbu novērtēšanā. Bērniem līdz triju

gadu vecumam pārsvarā ir uzskatāmi darbīgā domāšana. 3 – 7 gadu vecumā bērns jau lieto vārdus, kas apzīmē jēdzienus, bet aiz katra no tiem saprot kādu objektu, ko iepazīs savā apkārtnē. Šādu domāšanas veidu sauc par uzskatāmi tēlaino (Lubļinska, 1979; Svence, 1999).

Radošumam piemīt paradokss – lai domātu radoši, nepieciešams stimulēt, ko sniedz citu cilvēku domāšana. Ikvienam bērnam piemīt radīšanas impulss, kas jāatmodina. Tas saistās ar tieksmi būt ziņkaram, brīnīties un iztaujāt. Iztēle psiholoģijā definēta, ka iztēle ir jaunu tēlu veidošana, balstoties uz bijušo uztvērumu materiālu. Iztēle ir viens no bērna radošās darbības visnepieciešamākajiem izziņas procesiem. Tās gaitā notiek jaunu tēlu radīšana apziņā uz iepriekšējo uztvērumu, iepriekšējās pieredzes pamata, ko jau glabā atmiņā. Iztēle ir cieši saistīta ar radošo domāšanu, un tāpat kā domāšana, tā palīdz priekšstatīt turpmāko. Tāpat kā domāšana, iztēle darbojas situācijās, kad nepieciešams rast jaunu risinājumu. Pirms reālā risinājuma darbība noris iztēlē. Izšķir vairākus iztēles veidus, no kuriem bērna radošajā darbībā īpaši nozīmīga ir atveidojošā (reproduktīvā) un radošā (produktīvā) iztēle. Par radošo iztēli sauc tādu apziņas darbību, kuras gaitā notiek jaunu tēlu radīšana. V. Hibnere uzsver, ka radoša iztēle manāmi sekmē bērna mākslinieciskās darbības attīstību. Bērni, kam ir labi attīstīta iztēle, parasti zīmē, veido un aplicē ļoti daudz un radoši, nekopējot paraugus, - tā ir viņu dabiska reakcija uz jauniegūto informāciju. Jau pirmsskolas vecumā radošai iztēlei bērnu zīmējumos un veidojumos ir individuālas īpatnības, kas izpaužas atšķirīgos attēlojumos, izraudzītajās krāsās, tehnikā (Lubļinska, 1979; Hibnere, 1998).

Jūtas jeb emocijas ir cilvēkam raksturīga savdabīga īstenības atspoguļošanas forma. Cilvēku daudzveidīgie pārdzīvojumi, viņu attieksmes izpaužas jūtās. A. Lubļinska uzsver, ka svarīgi ir tas, ka pieaugušie vārdos izsaka savu attieksmi pret bērnu rīcību. Vārdi, kas izsaka vērtējumu, kļūst par pamatu bērna jūtu, bet vēlāk arī morālās izpausmes un sprieduma veidošanās procesam. Pirmsskolas vecumā notiek ievērojamas izmaiņas gan jūtu saturā (tas, kas rada bērna emocionālo stāvokli un pārdzīvojumus), gan to izpausmes formas. Estētiskās jūtas ieņem svarīgu vietu cilvēka dzīvē. Šo jūtu avots ir mākslas darbi. Ļoti spēcīgi estētiskie pārdzīvojumi cilvēkam rodas, uztverot dabu. Pirmsskolas vecuma laikā bērna emocionālā sfērā notiek būtiskas pārmaiņas. Bērna jūtas arvien vairāk tiek pastarpinātas ar viņa sabiedriskās pieredzes, iegūto zināšanu, apgūto sabiedriski morālo vērtējumu un pašatīkumiskās uzvedības pieredzi (Lubļinska, 1979; Hibnere, 1998).

Pedagoģijas vārdnīcā griba skaidrota, kā psihisku norišu kopums, kas izpaužas gatavībā mērķtiecīgai, apzinātai darbībai, pārvarot grūtības, cenšoties sasniegt izvēlēto mērķi. Iegūt vēlamās vērtības; spēja, neraugoties uz ārējiem un iekšējiem šķēršļiem, realizēt savas vēlmes, regulēt savus psihiskos procesus un darbību. Griba vizuāli radošajā darbībā ir prasme apzināti izvērtēt sasniedzamo mērķi, plānot izdarāmo darbību – paredzēt kompozīciju un

tehniku ar brīvi izvēlētiem izteiksmes līdzekļiem, pārvarēt grūtības mērķa sasniegšanā. Trīsgadīgu līdz piecgadīgu bērnu uzkrātā pieredze nodarbībās ar dažādiem priekšmetiem un viņu veiksmes praktiskajā darbībā rada labvēlīgus nosacījumus, lai viņos rastos pārliecība par saviem spēkiem, patstāvības izjūta. Apzinoties savas pieaugušās iespējas, bērns sāk sev izvirzīt arvien drosmīgākus un daudzveidīgākus mērķus. To veikšanai bērnam jāpieliek arvien lielāka piepūle un jāiztur arvien ilgāks savu nervu un fizisko spēku sasprindzinājums. Katrs jauns panākums nostiprina bērnam lepnu un priecīgu savu iespēju apziņu. Tas izpaužas vārdos „es pats”, „es varu”, „es gribu” un „es negribu”, kurus tik bieži izrunā bērns šajā vecumā. Griba nevar attīstīties citādi kā ar radošo spēku piepūli, kā pārvarot grūtības izvirzītā mērķa sasniegšanā. Radošā darbība, mērķa apzinātības pakāpe bērnam var būt ļoti dažāda (Lubļinska, 1979; Hibnere, 1998).

Pirmsskolas vecumā bērns var gan paredzēt sasniegt kādu vizuālu rezultātu, bet darbības gaitā rodas kādas jaunas asociācijas, un bērns atbilstoši tām šo mērķi izmaina. Šajā posmā pieaugušajiem jāmudina bērns apdomāt un skaidri nolemt ko un kā darīs (zīmēs, veidos, aplicēs vai konstruēs), kā arī jāradina ieceri realizēt līdz galam. V. Hibnere uzskata, ka bērna radošās darbības attīstība, kā arī viņa gribas un psihes attīstība kopumā notiek intensīvāk tad, kad bērna darbībā ir kāpināta grūtību pakāpe un pārvaramas grūtības, ja bērns izjūt gribas piepūli (Lubļinska, 1979; Hibnere, 1998).

4. IMANTA VECOZOLA KLUSO DABU IEPAZĪŠANA RADOŠAJĀS NODARBĪBĀS PIRMSSKOLĀ

4.1. UZDEVUMU KOPAS RAKSTUROJUMS

Šo tēmu autore izvēlējās saistībā ar I. Vecozola gleznotajiem ķirbjiem viņa gleznotajās klusajās dabās, to iepazīšanu un izmantošanas iespējām pirmsskolas izglītības iestādē. Imantu Vecozolu ir fascinējušas dažādu ķirbju faktūras, to rakursi un formas, jo tos mākslinieks gleznojis sagrieztus šķēlēs vai pārgrieztus uz pusēm un arī veselus.

Imanta Vecozola gleznotajās klusajās dabās var manīt daudzveidīgu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu pielietojumu, tās ir faktūras, krāsu pielietojums, formas un gaismas. Tālab, vērojot mākslinieka gleznotās klusās dabas, iespējams iepazīt dažādus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kuras veicinās bērnu radošās darbības attīstību pirmsskolā.

Radošo nodarbību mērķis pirmsskolā ir mērķtiecīgi vadīt un ļaut bērnam patstāvīgi radoši darboties. Svarīgi izglītojamo šajās nodarbībās emocionāli un intelektuāli pilnveidot, kā arī sekmēt un attīstīt viņa radošās spējas. Radīt interesi par mākslas pasauli un to pilnveidot sevī, kā arī izpausties savā radošās darbības amplitūdā un pielietot to arī turpmāk. Uzdevumu kopai darba mērķi autore izvirzīja tā, lai šajos uzdevumos izglītojamie spētu atpazīt un izzināt I. Vecozola klusās dabas un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un gūtu jaunas zināšanas gleznošanas tehnikā un izmantotu tās savā turpmākajā radošajā darbībā.

Uzdevumu kopa sastāv no četrām tēmām. Tēmas veidotas tā, lai mācību procesā tiktu sasniegts mērķis - iepazīt I. Vecozola klusās dabas un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un to izmantošanas iespējas radošajās nodarbībās pirmsskolā. Sastādītā uzdevumu kopa paredz iepazīties ar teorijas pamatprincipiem un praktiskās darbības radošajās nodarbībās.

Veidojot uzdevumu kopu, autore ievēro pedagoģiskos mācību principus un bērnu vecumam raksturīgās īpatnības, bērnu intereses un pirmsskolas izglītības programmā paredzamiem vecumam atbilstošiem sasniegtajiem rezultātiem. Uzdevumu kopa tika veidota pēc šāda principa – no vieglākās uzdevuma pakāpes līdz sarežģītākai uzdevuma pakāpei. Šīs uzdevumu kopas pirmajā uzdevumā bērni iepazīst I. Vecozola gleznotās klusās dabas un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un ar ogli zīmē vienu priekšmetu no izvēlētajām I. Vecozola gleznām. Otrajā uzdevumā iepazīst mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – krāsas un formas, kā arī iepazīst gleznošanas tehniku ar guašas krāsām, mācās praktiski veidot dažādas glezniecības faktūras. Trešajā uzdevumā bērni iepazīst klusās dabas

ar ķirbi un cenšas atveidot izvēlēto priekšmetu, izmantojot otas un guašas krāsas. Ceturtajā uzdevumā izmantojot iegūtās zināšanas veido kompozīcijas skici un glezno klusās dabas uzstādījumu. Uzdevumi sastādīti tā, lai bērnos veicinātu radošuma prasmes un to izaugsmi. Izglītojamiem jaunas zināšanas kā arī mākslinieciskās darbības paņēmienus apgūt ir daudz vieglāk, ja tos nostiprina uz iepriekšējām radošo nodarbību uzņemtajām zināšanām.

Autore uzdevumu kopas sastādīšanā ievēro vēl vienu svarīgu principu – radošo nodarbību gaita pakārtojas arī uz praktiskās dzīves norisēm. Tam nozīme ir tāda, ka mācību nodarbībās autore apvieno ar teorijās apgūto kopā ar praktiskās darbības pielietojumu. Sākumā bērni iepazīstas ar gleznotāju I. Vecozolu, tad aplūko viņa mākslas darbu reprodukcijas, kā arī uzdod jautājumus, ja tādi radušies. Pēc uzņemtās informācijas, iepazīstoties ar mākslinieka kluso dabu darbu reprodukcijām, bērni veic savu radošo darbu. Pēc teorētisko zināšanu apguves un tās pielietošanas praktiskajā darbībā, izglītojamie spēj emocionāli atsaukties uz daudzveidīgām mākslas izpausmēm un izpausties savās radošajās darbībās.

Šī pētījuma uzdevumu kopu, autore sastādīja no četriem uzdevumiem, kas veicami sešās radošajās nodarbībās, kuru laikā bērni tiek iepazīstināti ar klusajām dabām un tajās pielietotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem I. Vecozola darbu reprodukcijās.

Lai nodrošinātu atgriezenisko saiti, autore pēc katra darba pabeigšanas veica ar bērniem sarunas, uzdeva jautājumus, saņēma atbildes un uzslavēja par paveikto.

Vērtēšanas kritērijos, ko izstrādāja autore, svarīgākais uzdevums ir bērnam ļaut radoši izpausties un parādīt sevi mākslinieciskajā darbībā praktiskajās nodarbībās, veicot autores piedāvātos uzdevumus un ar prieku tos paveikt, gūstot no tā pozitīvas emocijas un motivāciju turpmāk radoši darboties.

4.2. UZDEVUMU KOPAS REALIZĒŠANAI IZMANTOTĀS MĀCĪBU METODES

Pēc V. Zelmeņa rakstītā, mācību metode ir pedagoga un izglītojamā savstarpējā sadarbība. Metodes izvēli nosaka mācību nodarbības un temata specifika, kā arī bērnu attiecīgā vecuma attīstības līmenis un to īpatnības.

Populārākās didaktiskās mācību metodes ir trīs:

- pēc izziņu avotiem (rakstu, uzskates, praktiskās metodes);
- pēc mācību uzdevumu specifikas (informācijas, vingrinājumu un pārbaudes metodes);
- pēc izziņu aktivitātes un patstāvības mācībās (pētnieciskās metodes).

Katram no šiem kvalifikācijas metožu variantiem ir savs atzīstams pamatojums, kā arī savas nepilnības (Zelmenis,2000).

J. A. Students nonācis pie šādām domām, ka mācīšanās nav iespējams izmantot tikai vienu metodi, bet, ka mācīšanas gaita prasa pielietot dažādas metodes. Metodes kļūst arvien pilnīgākas, dažas kļūst nepiemērotas un nederīgas izmantošanai un to vietā rodas citas metodes. Daudz kas atkarājas no metožu piemērotāja (pedagoga) – viena saprašanā un pielietošanā tā pati metode būs ražīgāka nekā otra, jo mācīšana tāpat ir māksla kā audzināšana (Kopeloviča, 2000).

Pirmsskolas izglītības vadlīnijās teikts, ka kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā bērns vēro, klausās un iztēlojas, rada un īsteno ideju daudzveidīgā darbībā, mērķtiecīgi izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus (MK. Nr. 716, 2018).

Pirmsskolas mācību programmā „Skola2030” sacīts, ka skolotāja loma mainās no bērna mācīšanas uz mācību virzīšanu. Skolotājs mācību gaitā rada situāciju, kurā bērnam nepieciešams apgūt jaunas zināšanas, piedāvā jaunu informāciju un iespēju gūt daudzveidīgu mācīšanās pieredzi.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā plānotie bērnam sasniedzamie rezultāti ir sagrupēti trīs satura vienībās:

1. Mākslas veidi un to izteiksmes līdzekļi – katram mākslas veidam ir tam raksturīgi izteiksmes līdzekļi;
2. Radošā darbība - radošajā darbībā cilvēks pēta un pauž savu identitāti, izprot atšķirīgus pasaules uzskatus un tradīcijas, novērtē mantojumu un mākslinieciskās inovācijas.

3. Emociju un viedokļu paušana kultūras pieredzē - ideju, emociju un viedokļa paušanā nepieciešama drosmē, neatlaidība un gatavība izmēģināt dažādas pieejas. (Pirmsskolas mācību programma, 2018)

Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu apgūvē nepieciešams bērnus rosināt uz to iepazīšanu vērojot mākslas darbus, nosaukt un saskaņāt to izteiksmīgumu, noskaņu un raksturu. Piedāvājot radošai darbībai daudzveidīgus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus - krāsa, tekstūra, forma, ieteicams bērnus iepazīstināt ar daudzveidīgām to pielietošanas iespējām un rosināt eksperimentēt (Pirmsskolas mācību programma, 2018).

Autore savā pētījumā izmantoja uzskates metodi - pedagogs sniedz bērniem mācību informāciju un bērni to uztver un iegaumē. Šajā metodē pedagogs izmanto nepieciešamos uzskates materiālus, lai nodemonstrētu tos bērniem. Pētījuma laikā autore arī izmantoja reproduktīvo metodi, kad bērns veic darbību pēc parauga vai pedagoga demonstrējuma. Tika arī pielietota problēmiskā izklāsta metode, kad pedagogs izklāsta konkrētu uzdevumu, paskaidrojot un norādot darba un gaitas nosacījumus. Radošo nodarbību galvenā metode ir praktiskais darbs, kas pēc jaunu zināšanu apguves ļauj bērnam praktiski un radoši darboties. Galvenās pielietotās pētījuma metodes - pedagoģiskā novērošana un bērnu radošo darbu analīze.

Izvērtējot vadlīnijās un programmā aprakstīto autore secina, ka radošās nodarbības pirmsskolā nav iedomājamas bez mākslas darbu reprodukciju apskates, pētīšanas un analīzes pirmsskolas bērniem piemērotā veidā – sarunās par mākslas darbos redzēto, emocijām kā arī to praktisku izpildi. Autore secina, ka universālu mācību metožu nav, tās jālieto vairākas vienkopas, lai saskaņotos ar mācību nodarbības izvirzītajiem mērķiem un audzēkņu spējām.

4.3. UZDEVUMU KOPAS NORISE

Autores uzdevumu kopas pētījuma norisē ietverti četri uzdevumi, kas tiek realizēti sešās nodarbībās. Vecākā pirmsskolas vecuma bērni grupu apmeklē astoņi audzēkņi.

1. Tēma - Imanta Vecozola klusās dabas

Nodarbības mērķis: iepazīt I. Vecozola klusās dabas un tajās pielietotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, kā arī paust savu viedokli par redzēto darbos. Nodarbības ilgums 40 minūtes.

Veicamie uzdevumi:

- 1) Vēro un iepazīst Imanta Vecozola kluso dabu gleznojumus.
- 2) Iepazīst klusajās dabās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.
- 3) Mācās izteikt viedokli par mākslas darbos redzēto.
- 4) Zīmē kādu priekšmetu no redzētajiem I. Vecozola mākslas darbiem.

Materiāli un piederumi: grafiņa zīmulis, ogle, tonētas A4 lapas.

Mācību metodes: demonstrējums, diskusija, praktiskā darbība.

Uzdevumu vērtēšanas kritēriji: vērtējot bērnu atbildes tiek vērsta uzmanība uz viņu zināšanām un prasmēm atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust savu viedokli. Mācās praktiski zīmēt atbilstoši redzamo priekšmetu.

Nodarbības gaita: nodarbības sākumā autore iepazīstina bērnus ar nodarbības tēmu, uzdevumiem, kas būs jāveic nodarbībā, kā arī ar to nosacījumiem.

Autore nodarbības gaitā pastāsta par I. Vecozola daiļradi, īpašu uzsvaru liekot uz gleznotāja gleznotajām klusajām dabām. Aplūkojot kluso darbu reprodukciju un uzmanīgi klausoties autores teiktajā, bērniem tiek uzdots uzdevums censties ieraudzīt mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus.

Pēc darbu reprodukciju aplūkošanas, autore ar bērniem veic diskusiju par novēroto un ļauj izteikties par gūtajiem iespaidiem.

Tālākā nodarbības gaitā autore bērniem izstāsta par veicamo uzdevumu – uzzīmēt ar ogle kādu priekšmetu no redzētajiem I. Vecozola mākslas darbiem.

Autore izdala bērniem nepieciešamos materiālus un piederumus.

Šīs nodarbības uzdevuma laikā autore novēro, ka bērniem bija ļoti liela interese par nodarbībā dzirdēto un redzēto, jo tāda radošās nodarbības pieredze tika piedzīvota pirmo reizi. Bērni ar interesi izpildīja autores sniegtos uzdevumus.

Nodarbības beigās autore veic nodarbības apkopojumu, izvērtējot kā tika sasniegts nodarbības mērķis. Tā kā visi bērni aktīvi iesaistījās nodarbības norisē, no autores tiek saņemtas pelnītas uzslavas.

2.Tēma – Izmantotie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi I. Vecozola klusajās dabās ar ķirbjiem, „Māla podi” 1965, (skat. Pielikumu Nr.1,1.5.att.), „Ķirbji” 1978, (skat. Pielikumu Nr.1,1.11.att).

Nodarbības mērķis: iepazīt Imanta Vecozola klusajās dabās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Nodarbības ilgums 40 minūtes.

Veicamie uzdevumi:

- 1) Analizē Imanta Vecozola daiļrades darbus.
- 2) Analizē klusās dabas - krāsas, formas.
- 3) Iepazīst gleznošanas tehniku ar guašas krāsām.
- 4) Mācās praktiski veidot dažādas glezniecības faktūras.

Materiāli un piederumi: A4 formāta lapas, guašas krāsas, glāze ar ūdeni, papīra dvieļi.

Mācību metodes: demonstrējums, praktiskā darbība.

Uzdevumu vērtēšanas kritēriji: vērtējot bērnu atbildes tiek vērsta uzmanība uz viņu zināšanām un prasmēm atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust savu viedokli. Ir iepazītināt faktūru veidošanas paņēmienus un praktiski tās pielieto.

Nodarbības gaita: nodarbības sākumā autore iepazīstina ar nodarbības uzdevumiem un mērķi. Autore arī norāda un iepazīstina ar kādiem materiāliem un piederumiem tiks veikts uzdevums.

Autore vēlreiz pastāsta par mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, ar ko bērni tika iepazīstināti pirmajā nodarbībā, tādējādi nostiprinot nodarbībā apgūto.

Autore izdala katram bērnam I. Vecozola klusās dabas ar ķirbi reprodukciju. Bērniem tiek dots uzdevums aplūkot un mēģināt noteikt gleznas reprodukcijā izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, īpaši pievērst uzmanību krāsai, formai un faktūrai.

Bērni izpēta gleznu reprodukcijas un kopā ar autori cenšas noskaidrot, kādus mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus savās gleznās ir izmantojis gleznotājs.

Turpmākā nodarbības gaitā autore bērniem pastāsta, kā faktūru var veidot ar guašas krāsām un to nodemonstrē nodarbības laikā.

Praktiskajā darbībā ar guašas krāsām, veidojot faktūru, bērnus tas ļoti ieinteresēja, ka darbs tika veikts lieliskā atmosfērā un ar lielu atdevi.

Nodarbības beigās autore veic nodarbības apkopojumu, secina, ka bērni iepazinušies ar Imanta Vecozola klusajās dabās izmantotajiem mākslinieciskajiem izteiksmes līdzekļiem un prot ar guašas krāsām veidot faktūru.

3.Tēma – Viena izvēlētā priekšmeta kopija no gleznas reprodukcijas ar ķirbi.

Mācību mērķis: iepazīt Imanta Vecozola kluso dabu gleznojumus, veidot priekšstatu par raksturīgākajām iezīmēm un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem. Nodarbības ilgums 2 x 40 minūtes.

Veicamie uzdevumi:

- 1) Izvēlas I. Vecozola gleznas reprodukciju ar ķirbi.
- 2) Izvēlas mākslas darbā vienu priekšmetu sīkākai izpētei, „Klusā daba ar ķirbi” 2005, (skat. Pielikumā Nr.1,1.4.att.).
- 3) Veic izvēlētā priekšmeta krāsas un formas analīzi.
- 4) Izvēlēto priekšmetu cenšas attēlot atsevišķi, izmantojot otas un guašas krāsas.

Materiāli un piederumi: zīmulis, otas, guašas krāsas, akvareļa papīrs vai balta kartona A4 lapa.

Mācību metodes: demonstrējums, stāstījums, praktiskā darbība.

Uzdevumu vērtēšanas kritēriji: prasme izvēlēties darba uzdevumam atbilstošu priekšmetu un mākslas darbs veikts līdzīgi oriģinālam. Prot sagatavot fakturētu pamatni. Prasme attēlot krāsu toņus atbilstoši izvēlētās gleznas reprodukcijai.

Nodarbības gaita: pirmās nodarbības sākumā autore bērnus iepazīstina ar nodarbības uzdevumiem un tās mērķi. Arī pastāsta ar kādiem materiāliem un piederumiem šis darbs tiks veikts.

Bērniem tiek piedāvātas I. Vecozola kluso dabu gleznu reprodukcijas, lai no tām izvēlētos vienu, kuru izmanto nodarbības uzdevumu veikšanā. Autore izskaidro, ka bērniem būs jāglezno tikai viens konkrēts gleznas priekšmets un tas ir rūpīgi jāizpēta, lai varētu pēc iespējas līdzīgi uzgleznot.

Tālākā nodarbības gaitā autore aicina bērnus izvēlēto gleznas reprodukcijas priekšmetu uzskicēt ar grafīta zīmuli un turpmākā darbībā savu skici apstrādāt ar guašas krāsām. Pedagogs izglītojamiem lūdz īpaši pievērsties faktūras attēlošanai. Ir bērni, kas īsti vēl neprot noteikt faktūru. Autore šiem bērniem cenšas izskaidrot, kā tas būtu jāveic. Bērni, kuriem likās, ka īsti nav līdzīgi, autore viņus iedrošināja un lūdza, lai rūpīgāk ieskatās darbu reprodukcijās. Kopumā darbs veicas ātri un autore sniedza bērniem uzmundrinājuma vārdus un uzslavas.

Nodarbības noslēgumā autore sniedz darba izvērtējumu, kā bērniem izdevies attēlot izvēlēto priekšmetu I. Vecozola gleznu reprodukcijās.

4.Tēma - Klusā daba ar ķirbi un krūzi

Mācību mērķis: gleznot klusās dabas uzstādījumu izmantojot mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – krāsu un formu. Nodarbības ilgums 2 x 40 minūtes.

Veicamie uzdevumi:

- 1) Sagatavo darba vidi.
- 2) Skicē klusās dabas kompozīciju no viena skatu punkta.
- 3) Izvēlas instrumentus.
- 4) Glezno klusās dabas uzstādījumu.

Materiāli un piederumi: zīmulis, otas, gvašas krāsas, akvareļa papīrs vai balta kartona A4 lapa.

Mācību metodes: demonstrējums, stāstījums, praktiskā darbība.

Uzdevumu vērtēšanas kritēriji: prot veidot klusās dabas kompozīcijas skici, prot sagatavot darbam nepieciešamo vidi, prot attēlot krāsu toņus atbilstoši vai līdzīgi klusās dabas uzstādījumam.

Nodarbības gaita: pirmās nodarbības sākumā autore izskaidro bērniem nodarbības uzdevumu, ka divas nodarbības tiks gleznots klusās dabas uzstādījums ar ķirbi. Iepriekšējās divās radošajās nodarbībās izglītojamie savas prasmes pielietos gleznojot kluso dabu.

Pirmā nodarbība tiek veltīta skicēšanai ar grafitu zīmuli. Skicē klusās dabas kompozīciju no viena skatu punkta. Otrās daļas uzdevums noklāt ar gvašas krāsām papīra virsmu. Pamatnes gleznošanā bērni aktīvi darbojas, jo tas ir aizraujošs piedzīvojums, bet ne visi bērni izpildīja uzdevuma nosacījumus gleznojot fonu. Kad pamatnes darbs ir pabeigts, tiek izvērtēts paveiktais. Bērni par savu izpildīto darbu ir priecīgi un apmierināti.

Sākoties nodarbībai pedagogs vispirms iepazīstina bērnus ar uzdevumiem. Otrajā nodarbībā bērni glezno kluso dabu uz iepriekš noklātās virsmas. Liela uzmanība jāvērs uz krāsām un formām. Autore cenšas palīdzīt katram bērnam, uzmanīgi norādot uz esošām kļūdām. Darba veikšanā ar gvašas krāsām dažiem bērniem sagādā grūtības ar krāsu toņu sajaukšanu un klusās dabas priekšmetu nostādīšanu uz fona.

Darbs tika pabeigts paredzētajā laikā, līdz ar to papildus laiks nebija nepieciešams.

Autore realizējot uzdevumu kopu saskatīja daudz pozitīvu momentu – bērni ar nepārspilētu interesi un azartu piedalījās un veica sniegtos uzdevumus. Katra nodarbība viņiem nesa jaunas zināšanas un kolosālu pieredzi. Bērni aktīvi piedalījās visu nodarbību procesā. Izzinot paveikto, bērni atzina, ka nodarbības ar autori bija interesantas un aizraujošas un savus veiktos darbus vēlas savā īpašumā.

4.4. UZDEVUMU KOPAS REZULTĀTU VĒRTĒŠANAS KRITĒRIJI

„Skola2030” pirmsskolas izglītības programmā teikts, ka viens no svarīgākajiem nosacījumiem, realizējot mūsdienīgu un jēgpilnu izglītību, ir esošās vērtēšanas sistēmas pārskatīšana, atbilstoši saskaņojot vērtēšanas mērķi, formu un saturu. Lai bērns spētu uzlabot savu sniegumu atbilstoši plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem un vērtēšanas kritērijiem, viņam ir nepieciešama efektīva atgriezeniskā saite par savu sniegumu. Snieguma uzlabošanai ir jādod bērnam pietiekami ilgs laiks un jāsniedz nepieciešamais atbalsts. Vērtēšana ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa, kas gan skolotājam, gan bērnam ļauj plānot uzlabojumus mācību procesā. (Skola2030)

„Mācību sasniegumu vērtēšana pirmsskolā notiek saskaņā ar vadlīnijās noteiktajiem pirmsskolas izglītības vērtēšanas pamatprincipiem:

1) atklātības un skaidrības princips – bērnam ir zināmi un saprotami plānotie sasniedzamie rezultāti un viņa snieguma vērtēšanas kritēriji.

2) metodiskās daudzveidības princips – mācību snieguma vērtēšanai izmanto dažādus vērtēšanas metodiskos paņēmienus.

3) sistēmiskuma princips – bērna snieguma vērtēšanas pamatā ir sistēma, kuru raksturo regulāru, pamatotu un noteiktā secībā veidotu darbību kopums.

4) iekļaujošais princips – vērtēšanu pielāgo ikviena bērna dažātajām mācīšanās vajadzībām.

5) izaugsmes princips – mācību snieguma vērtēšanā, īpaši mācīšanās posma noslēgumā, tiek ņemta vērā individuālā mācību snieguma attīstība.

Vērtēšana palīdz sekot līdzi katra bērna izaugsmei. Veicinot ikviena bērna izaugsmi, bērna snieguma vērtēšana ir vienlīdz nozīmīga bērnam, skolotājiem, vecākiem. Skolotāju, bērna vecāku un atbalsta personāla sadarbība ir priekšnoteikums bērna izaugsmes veicināšanai”. (Skola2030)

Veidojot uzdevumu kopu autore izstrādāja katram uzdevumam atbilstošus vērtēšanas kritērijus, kas papildināja bērnu zināšanas un pilnveidoja tos.

1. Tēma - „Imanta Vecozola klusās dabas”, tika izvirzīti divi vērtēšanas kritēriji:

1. Vērtējot bērnu atbildes tiek vērsta uzmanība uz viņu zināšanām un prasmēm atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust viedokli;

2. Mācās praktiski zīmēt atbilstoši redzamo priekšmetu.

Šie vērtēšanas kritēriji tika izvēlēti, lai novērotu bērnu zināšanas par kluso dabu gleznojumiem un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem. Ar praktisko darbību pedagogam ir iespēja bērnus novērot un novērtēt. Bērnu darbība tiek vērtēta visas nodarbības garumā.

Pirmsskolas bērni vēl mācās savas zināšanas saskaņot ar praktiskajām darbībām, tālab veicot praktiskā darba uzdevumus ne vienmēr atbilst bērnu zināšanas.

Vērtēšanas tabulā (skat. Pielikumu Nr.4, 4.1.) katram kritērijam atbilst punktu skaits un to kopsumma veido sasniedzamā rezultāta līmeni: (+ apguvis), (/ turpina apgūt), (- sācis apgūt). Bērnu rezultātu kopējie vērtējumi apskatāmi Pielikumu Nr.5, 5.1. tabulā.

2. Tēma - „Izmantotie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi klusajās dabās ar ķirbjiem”, tika izvirzīti četri vērtēšanas kritēriji:

1. Prot veikt pētnieciskās darbības;
2. Prot saskatīt mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus;
3. Ir iepazinies ar faktūru veidošanas paņēmieniem;
4. Prot praktiski veidot glezniecības faktūras.

Otrās tēmas izvēlētie vērtēšanas kritēriji tika izvēlēti, lai novērotu, vai bērni prot veikt pētnieciskās darbības un prot saskatīt mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus gleznu reprodukcijās. Bērniem jāaplūko autores sagatavotās gleznu reprodukcijas, lai noteiktu kādi mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi pielietoti. Iepazīnušies ar faktūru veidošanas paņēmieniem autore vērtē bērnu praktisko izpildi faktūru glezniecībā.

Vērtēšanas tabulā (skat. Pielikumu Nr. 4, 4.1.) katram kritērijam atbilst punktu skaits un to kopsumma veido sasniedzamā rezultāta līmeni: (+ apguvis), (/ turpina apgūt), (- sācis apgūt). Rezultātu kopējie vērtējumi apskatāmi Pielikumu Nr.5, 5.1. tabulā.

3. Tēma - „Viena izvēlētā priekšmeta kopija no gleznas reprodukcijas ar ķirbi”, tika izvirzīti trīs vērtēšanas kritēriji:

1. Prot izvēlēties darba uzdevumam atbilstošu gleznas reprodukciju;
2. Prot atrast priekšmetu sīkākai izpētei;
3. Izvēlētā priekšmeta kopija veikta tuvu oriģinālam.

Šīs tēmas vērtēšanas kritēriji tika izraudzīti, lai autore varētu izvērtēt bērnu spēju saklausīt izvirzītos darba nosacījumus un tos izpildīt, jo šīs tēmas grūtības pakāpe ir lielāka salīdzinoši ar pirmo un otro tēmu. Bērnu uzdevums ir veikt priekšmeta kopiju, kas šajā vecumā ir diezgan grūti izdarāms, līdz ar to autore vērtējumu stingri nevērtēja. Pēc autores domām, galvenais princips ir bērna pieeja darbam, radošums un centīgums, kas arī tika ņemts vērā un novērtēts.

Vērtēšanas tabulā (skat. Pielikumu Nr. 4, 4.1.) katram kritērijam atbilst punktu skaits un to kopsumma veido sasniedzamā rezultāta līmeni: (+ apguvis), (/ turpina apgūt), (- sācis apgūt). Rezultātu kopējie vērtējumi apskatāmi Pielikumu Nr.5, 5.1. tabulā.

4. Tēma - „Klusā daba ar ķirbi un krūzi” – tika izvirzīti pieci vērtēšanas kritēriji:

1. Prot sagatavot darba vidi;

2. Prot skicēt klusās dabas uzstādījumu no viena skatu punkta;
3. Prot izvēlēties nepieciešamos piederumus;
4. Prot apgleznot pamatni;
5. Prot gleznot klusās dabas uzstādījumu.

Ceturtajā tēmā ir apvienoti visi iepriekšējo tēmu izvirzītie uzdevumi. Šī uzdevuma ietvaros bērns var nodemonstrēt savas uzņemtās zināšanas nodarbību laikā un praktiskās prasmes veicot klusās dabas uzstādījumu.

Vērtēšanas tabulā (skat. Pielikumu Nr. 4, 4.1.) katram kritērijam atbilst punktu skaits un to kopsumma veido sasniedzamā rezultāta līmeni: (+ apguvis), (/ turpina apgūt), (- sācis apgūt). Rezultātu kopējie vērtējumi apskatāmi Pielikumu Nr.5, 5.1. tabulā.

Izstrādājot vērtēšanas kritērijus autorei tos sastādot sagādāja grūtības, jo nav pieredzes pedagogijā un bērnu novērtēšanā, līdz ar to bija grūti izstrādāt vērtēšanas principus.

4.5. PEDAGOĢISKĀS DARBĪBAS REZULTĀTU IZVĒRTĒJUMS

Autore iepazīnās un analizēja mākslinieka I. Vecozola kluso dabu darbu reprodukcijas un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – krāsa, forma, faktūra. Tika veikta pedagoģijas, mākslas un psiholoģijas literatūras izpēte. Literatūras izpētes gaitā, autore iepazīnās ar I. Vecozola daiļradi un iepazīnās ar vecākā pirmsskolas vecuma bērnu īpatnībām.

Izpētes gaitā radās apstiprinājums, I. Vecozola kluso dabu gleznās un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu iepazīšana radošajā nodarbībā attīstīs bērniem gleznošanas prasmes, izmantojot mākslinieka metodes un līdzekļus savos klusās dabas gleznojumos.

Uzdevumu kopa izveidota ņemot vērā pirmsskolas izglītības programmas vadlīnijas, kā arī tika ievērots bērnu vecumam psihiskās attīstības raksturojums.

Izstrādātā uzdevumu kopa veidota, balstoties uz pētījuma secinājumiem un personīgo interesi. Uzdevumu kopas realizēšana ir bijusi vērtīga pieredze, kuru rezultātā radās jaunas idejas un atziņas. Uzdevumu kopas sniegtie uzdevumi iecerēti ar mērķi bērnu pilnveidošanā – uzkrāt zināšanas un iemaņas kluso dabu glezniecībā.

Uzdevumu kopas gaita norisinājās pirmsskolas izglītības iestādē, grupā, kuru apmeklē bērni no 4 līdz 6 gadiem, astoņiem no tiem 5 līdz 6 gadi. Šīs grupas bērni vairumā ir atraktīvi, labprāt piedalās dažādās aktivitātēs un ar prieku klausījās un izpildīja autores piedāvātos uzdevumus.

1. Tēma - „Imanta Vecozola klusās dabas”.

Mērķis: iepazīt Imanta Vecozola kluso dabu gleznojumus, veidojot priekšstatu par to raksturīgākajām iezīmēm un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, kā arī paust savu viedokli par redzēto darbos.

Veicamie uzdevumi nodarbībā:

1. Vēro un iepazīst Imanta Vecozola klusās dabas.
2. Iepazīst kluso dabu gleznojumus un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.
3. Mācās paust savu viedokli par redzēto.
4. Zīmē kādu priekšmetu no redzētajiem I. Vecozola mākslas darbiem.

Mācību metodes: demonstrējums, diskusija, praktiskā darbība.

Nodarbības vērtējums: nodarbības sākumā skolotāja bērniem stāstīja un arī paralēli demonstrēja gleznu reprodukcijas, kas piesaistīja bērnu uzmanību, jo šajā vecumā bērniem ir interesanti vērot attēlus, kas arī dzen labāk paliek atmiņā. Nodarbības

procesā skolotāja varēja novērot audzēkņu darbību, kā arī atbildēja uz jautājumiem, ja tādi radās. Bērnu darbu rezultātus var aplūkot (skat. Pielikumu Nr.6, 1.uzdevums).

2.Tēma - „Iepazīt mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus I. Vecozola klusajās dabās ar ķirbjiem”.

Mērķis: iepazīt Imanta Vecozola izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus klusajās dabās ar ķirbjiem.

Veicamie uzdevumi nodarbībā:

- 1.Pēta un iepazīst Imanta Vecozola mākslas darbu paraugus.
- 2.Vēro un iepazīst klusajās dabās izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – krāsas, formas.
- 3.Iepazīst gleznošanas tehniku ar guašas krāsām.
- 4.Mācās praktiski veidot dažādas glezniecības faktūras.

Mācību metodes: demonstrējums, praktiskā darbība.

Nodarbības vērtējums: šajā nodarbībā bērni arī vēroja un iepazīs ar mākslas darbu paraugiem, kā arī ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem tajos. Skolotāja iepazīstināja ar gleznošanas tehniku, kura praktiski bija jāpielieto šajā uzdevumā ar guašas krāsām. Skolotāja novēroja, ka bērniem patīk darboties ar guašas krāsām un otu, jo šajā uzdevumā varēja izpausties. Bērnu darbu rezultātus var aplūkot (skat. Pielikumu Nr.6, 2.uzdevums).

3.Tēma - „Viena izvēlētā priekšmeta kopija no glezns reprodukcijas ar ķirbi”.

Mērķis: iepazīt Imanta Vecozola kluso dabu gleznojumus, veidot priekšstatu par raksturīgākajām iezīmēm un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.

Veicamie uzdevumi nodarbībā:

- 1.Izvēlas mākslinieka gleznu, kurā uzgleznots ķirbis.
- 2.Viena priekšmeta dziļāka izpēte no I. Vecozola darba reprodukcijas, „Klusā daba ar ķirbi” 2005, (skat. Pielikumā Nr.1,1.4.att.).
- 3.Veic izvēlētā priekšmeta krāsas un formas analīzi.
- 4.Izvēlēto priekšmetu cenšas attēlot atsevišķi, izmantojot otas un guaša krāsas.

Mācību metodes: demonstrējums, stāstījums, praktiskā darbība.

Nodarbības vērtējums: nodarbības sākumā skolotāja piedāvā divas gleznu reprodukcijas, lai bērni varētu no tām izvēlēties sev tīkamāko. Pirms tam izstāstot uzdevuma nosacījumus. Novērojot bērnu darbību, skolotāja, secina, ka šis uzdevums sagādāja dažiem bērniem grūtības, jo pirms tam ko tādu nebija veikuši. Bērnu darbu rezultātus var aplūkot (skat. Pielikumu Nr.6, 3.uzdevums).

4.Tēma - „Klusā daba ar ķirbi un krūzi” .

Mērķis: gleznot klusās dabas uzstādījumu izmantojot mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – krāsu un formu.

Veicamie uzdevumi nodarbībās:

- 1.Sagatavo darba vidi.
- 2.Skicē klusās dabas kompozīciju no viena skatu punkta.
- 3.Izvēlas instrumentus.
- 4.Glezno klusās dabas uzstādījumu.

Mācību metodes: demonstrējums, stāstījums, praktiskā darbība.

Nodarbības vērtējums: šajās divās nodarbībās bērni iepriekš uzņemtās zināšanas izmantos radoša uzdevuma veikšanā – klusās dabas gleznojumā. Skolotāja darba gaitā novēro, ka ne visi bērni izpildīja uzdevuma nosacījumus gleznojot klusās dabas fonu. Darba veikšanā ar guašas krāsām dažiem bērniem sagādā grūtības ar krāsu toņu sajaukšanu un klusās dabas priekšmetu nostādīšanu uz fona. Bērnu darbu rezultātus var aplūkot (skat. Pielikumu Nr.6, 4.uzdevums).

Kvalifikācijas darba mērķis - iepazīt I. Vecozola klusās dabas radošajās nodarbībās vecākā pirmsskolas vecuma bērniem pirmsskolas izglītības iestādē. Tas veiksmīgi tika realizēts. Skatoties uz bērnu lielo interesi par nodarbībās notiekošo, autore secina, ka bērniem ir radies lielāks priekšstats par kluso dabu glezniecību, par mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem un mākslu kopumā.

NOBEIGUMS

Autore apkopja pedagoģijas, mākslas pasaules un psiholoģijas literatūras avotu izpēti, lai izveidotu uzdevumu kopu un iepazīstinātu bērnus ar I. Vecozola klusajām dabām radošajās nodarbībās pirmsskolā. Iepazīstot un izpētot Imanta Vecozola klusās dabas gleznojumus, darba autore secina, gleznotāja daiļrade ir daudzveidīga un emocionāli iedvesmojoša. Aplūkojot mākslinieka mākslas darbus, var redzēt, ka izmantoti daudzveidīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi. Darbu reprodukcijās arī var manīt I. Vecozola skatījumu uz savu personīgo dzīvi, jo tajās daudz gleznoti sadzīves priekšmeti un lietas, kas tuvas gleznotāja daiļrades radīšanai. I. Vecozols savā daiļrades laikā visvairāk ir gleznojis klusās dabas, kā arī dabas ainavas un cilvēku portretus .

Darba laikā tika atklāts, ka nav pietiekami plašas literatūras par mākslinieku un viņa darbību, tomēr ir pietiekams informācijas daudzums, lai varētu iepazīt gleznotāja māksliniecisko darbību. Īstenojot kvalifikācijas darbu, pēc autores domām tika izpētīts, īstenots un aprakstīts I. Vecozola klusajās dabās izmantotākie un viņam raksturīgākie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi. Autore veica psiholoģiskās literatūras izpēti konkrētajam pirmsskolas bērnu vecumam, kas ļāva vairāk saprast izglītojamos. Tāpat tika ņemtas vērā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības iezīmes, kas saistītas ar mācību procesu, pareizo metožu un uzdevumu nosacījumu izvēli.

Tāpat tika ņemtas vērā vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības iezīmes un konkrētā vecuma bērnu īpatnības, pēc kā vadoties, darba autore izveidoja uzdevumu kopu, kurā tika veikta iepazīšana ar krāsu, formu un faktūru. Izstrādājot uzdevumu kopu autore centās bērniem piedāvāt pēc iespējas daudzveidīgākus un radošākus uzdevuma nosacījumus.

Pētījuma laikā autore ar lielām grūtībām nesaskārās. Uzdevumu kopas realizēšanai autore sagādāja visus nepieciešamos materiālus.

Kluso dabu darbu reprodukcijas un tajās pielietotie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi ir būtiska nozīme vizuālās mākslas sastāvdaļa un tiem ir svarīga nozīme individuālo spēju un radošās attīstības veicināšanā un pilnveidošanā. Ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu palīdzību iespējams interpretēt ne tikai īstenības objektus, norises dabā, tēlus un dekoratīvus dizainus, bet arī iekšējos pārdzīvojumus, emocionālās noskaņas un savu estētisko gaumi. Iepazīstinot bērnus ar mākslas darbu reprodukcijām un tajos izmantotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, nepieciešams izvēlēties viņu attīstības līmenim piemērotus mākslas darbus. Radošās darbības veicināšanā ir svarīgi attīstīt bērna iztēli un fantāziju

Kvalifikācijas darba izstrādātā uzdevumu kopa noderēs pirmsskolas pedagogiem radošajās nodarbībās, lai iepazīstinātu bērnus ar gleznotāja mākslas darbiem, un iedvesmotu radīt savus.

Veicot bērnu psiholoģisko īpatnību izpēti, autore noskaidroja, ka bērni 5 - 6 gadu vecumā ir aktīvi, zinātkāri, bagāti ar dažādām jaunām idejām, caur kurām vēlas sevi pierādīt, vēlas būt pirmie un labākie. 5 - 6 gadu vecumā galvenais izziņas un darbības veids ir rotaļa.

Realizējot uzdevumu kopu autore secina, ka kvalifikācijas darba izvirzītais mērķis tika sasniegts, vecākā pirmsskolas vecuma bērni ir iepazīlušies ar I. Vecozola gleznotajām klusajām dabām un tajās pielietotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem un var tos pielietot radošajās nodarbībās pirmsskolas izglītības iestādē, kā arī gleznotāja mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu iepazīšana vizuālās mākslas nodarbībās attīstīs bērniem gleznošanas prasmes izmantojot mākslinieka metodes un līdzekļus savos klusās dabas gleznojumos.

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA

1. Grāmatas

1. **Albrehta Dz.** *Pētīšanas metodes pedagogijā.* R.: Mācību grāmata, 1998. 104 lpp.
2. **Anspaks J.** *Mākslas pedagogija.* Rīga: Raka, 2004-2006.. 2. sēj.
3. **Bebre R.** *Radoša personība II.* - R. : Raka, 2002 – 2003. 263 lpp.
4. **Boša R.** *Pirmsskolas audz.. Galvenie darba virzieni un to īstenošana;* Rīga, 1991.
5. **Dauge A.** *Māksla un audzināšana.* Rīga: Valters un Rapa, 1925. 168 lpp.
6. **Dzintere D.** *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā.* – Rīga: SIA Izglītības soļi, 2000. 87 lpp.
7. **Freiberģa B.** *Vizuālā māksla pirmsskolā.* – Rīga: Raka, 2003. 104 lpp.
8. **Berliners D., Geidžs N. L.** *Pedagoģiskā psiholoģija,* Rīga: Zvaigzne ABC,1999. 662. lpp.
9. **Hibnere V.** *Bērna vizuālā darbība,* Rīga: Raka, 1998. 204.lpp
10. **Jurgena I.** *Vispārīgā pedagogija.* – Rīga: SIA Izglītības soļi, 2002. 144 lpp.
11. **Kagainē Z.** *Tēlainā domāšana vizuālajā mākslā.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2005. 64 lpp.
12. **Kalote G.** *Bērnu zīmētprasmes īpatnības pirmsskolas vecumā.* Pirmsskolas Izglītība. Nr.1/1999. 23.lpp
13. **Kipliks D.I.** *Gleznošanas tehnika,* Rīga: Latvijas Valsts Izdevniecība,1951. 463.lpp.
14. **Klāsone I.** *Bērnu vizuālā darbība.* Skolotājs 3/ 2003. 59 lpp.
15. **Komarova T.** *Kā mācīt bērniem zīmēt.* Rīga: Zvaigzne, 1982. 126 lpp.
16. **Konstante I.** *Imants Vecozols – reprodukciju albums.* Liesma, 1987. 2 lpp.
17. **Kopeloviča A.,Žukovs L.** *Didaktika.* Rīga. Raka, 2000. 251. lpp.
18. **Lieģeniece D.** *Kopveseluma pieeja audzināšanā.* R.: Raka, 1999. 262 lpp.
19. **Lubļinska A.** *Bērnu psiholoģija.* - Rīga : Zvaigzne ABC, 1979. 382 lpp.
20. **Ņefedova I.** *Reprodukciju albums.* Latviešu glezniecības meistardarbi , Rīga: Liesma, 1988. 183 lpp.
21. **Skujiņa V.** *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. 97. lpp.
22. **Svence G.** *Attīstības psiholoģija.* – Rīga : Zvaigzne ABC, 1999. 129 - 158 lpp.
23. **Treija A.** *Imants Vecozols,* Rīga: Jumava, 2008.
24. **Vigotskis L.** *Domāšana un runa.* – Rīga: EVE, 2002.292 lpp.
25. **Vorobjovs A.** *Vispārīgā psiholoģija.* – Rīga: Izglītības soļi, 2000. 212.lpp.
26. **Zelmenis V.** *Pedagoģijas pamati,* Rīga.: Raka, 2000. 111 – 112, 214. lpp.

2.Elektroniskie informācijas avoti

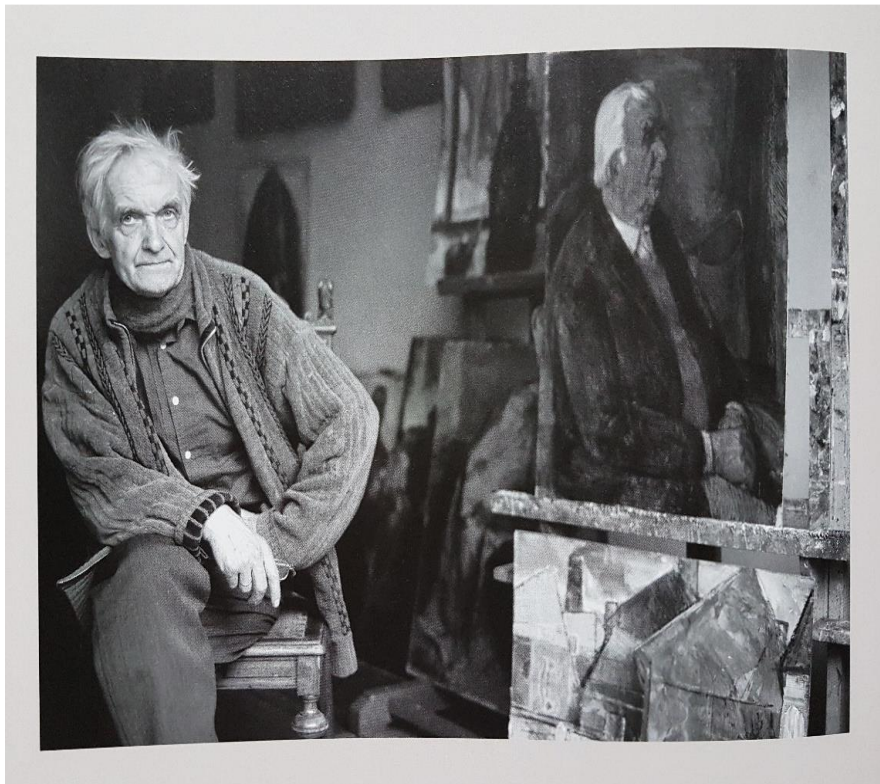
1.Pirmsskolas mācību programma,

skatīts:25.10.2020.<https://mape.skola2030.lv/resources/10>

2..Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem, skatīts:19.11.2020. <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>

PIELIKUMI

Pielikums Nr. 1 Uzskates materiāli

1.1.att. Imants Vecozols

1.2.att. „Klusā daba ar ķirbi”. 1984

1.3.att. „Rudens klusā daba”. 1984

1.4.att. „Klusā daba ar ķirbi”. 2005

1.5.att. „Māla podi”. 1965

1.6.att. „Klusā daba ar melno pudeli”. 1990

1.7.att. „Klusā daba ar melno pudeli”. 1972

1.8.att. „Māla trauki un baltā pudele”. 2001

1.9.att. „Ķirbis uz baltā krēsla”. 2001

1.10.att. „Қирbis uz tumša fona”. 1997

1.11.att. „Қирбji”. 1978

**UZDEVUMU KOPA TĒMAI „IMANTA VECOZOLA KLUSO DABU IEPAZĪŠANA
RADOŠAJĀS NODARBĪBĀS VECĀKĀ PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNIEM”**

Nr. p. k.	Nodarbības tēma. Paredzētais laiks	Nodarbības mērķis	Nodarbībā risināmie uzdevumi	Nepieciešamie materiāli	Pielietotās metodes	Vērtēšanas kritēriji
1.	Imanta Vecozola klusās dabas. 1 nodarbība (40 min.)	Iepazīt kluso dabu darbu reprodukcijas un raksturīgākos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kā arī paust savu viedokli par redzēto darbos.	1.Vēro Imanta Vecozola klusās dabas. 2.Iepazīst klusās dabas un tajās pielietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. 3.Mācās paust savas domas par mākslinieka daiļradē redzēto. 4.Zīmē kādu priekšmetu no redzētajiem I. Vecozola mākslas darbiem.	Grafīta zīmulis, ogle, ietonētas A4 lapas.	Demonstrējums, diskusija, praktiskā darbība.	Vērtējot bērnu atbildes tiek vērsta uzmanība uz viņu zināšanām un prasmēm atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust savu viedokli. Mācās praktiski gleznot atbilstoši redzamo priekšmetu.
2.	Izmantotie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi I.	Klusajās dabās ar ķirbjiem pielietotie māksl. izt.	1.Pēta un iepazīst Imanta Vecozola mākslas darbu paraugus.	Guašas krāsas, A4 formāta lapa, glāze ar ūdeni,	Demonstrējums, praktiskā darbība.	Vērtējot bērnu atbildes tiek vērsta uzmanība uz viņu

	Vecozola klusajās dabās ar ķirbjiem. 1 nodarbība (40 min.)	līdz. To iepazīšana un izpēte.	2.Vēro un iepazīst klusajās dabās izmantotos izteiksmes līdzekļus – krāsas, formas. 3.Iepazīst gleznošanas tehniku ar guaša krāsām. 4.Mācās praktiski veidot dažādas glezniecības faktūras.	papīra dvieļi.		zināšanām un prasmēm atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust savu viedokli. Ir iepazinis faktūru veidošanas paņēmienus un praktiski tos pielieto.
3.	Viena izvēlētā priekšmeta kopija no gleznas reprodukcijas ar ķirbi. 2 nodarbības (2 x 40 min.)	Iepazīt I. Vecozola kluso dabu gleznojumus, veidot priekšstatu par raksturīgākajām iezīmēm un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.	1.Izvēlas I. Vecozola gleznas reprodukciju ar ķirbi. 2.Izvēlas mākslas darbā sev interesantu priekšmetu sīkākai izpētei. 3.Veic izvēlētā priekšmeta krāsas un formas analīzi. 4.Izvēlētu priekšmetu cenšas attēlot atsevišķi,	Grafīta zīmulis, otas, guašas krāsas, akvareļu papīrs vai balta kartona A4 lapa.	Demonstrējums, stāstījums, praktiskā darbība.	Prasme izvēlēties darba uzdevumam atbilstošu priekšmetu, prasme veidot kompozīciju un mākslas darbs veikts līdzīgi oriģinālam. Prasme attēlot krāsu toņus atbilstoši izvēlētās gleznas reprodukcijai.

			izmantojot otas un guaša krāsas.			
4.	Klusā daba ar ķirbi un krūzi. 2 nodarbības (2 x 40 min.)	Gleznat klusās dabas uzstādījumu izmantojot mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – krāsu, formu.	1.Sagatavo darba vidi. 2.Skicē klusās dabas kompozīciju no viena skata punkta. 3.Izvēlas darba piederumus. 4.Gleznā klusās dabas uzstādījumu.	Grafīta zīmulis, otas, guašas krāsas, akvareļu papīrs vai balta A4 kartona lapa.	Demonstrējums, stāstījums, praktiskā darbība.	Prot veidot klusās dabas kompozīcijas skici, prot sagatavot darbam nepieciešamo vidi, prot attēlot krāsu toņus atbilstoši vai līdzīgi klusās dabas uzstādījumam

Pielikums Nr. 3

Nodarbību process

3.1.att. 1.nodarbība - Imanta Vecozola klusās dabas.

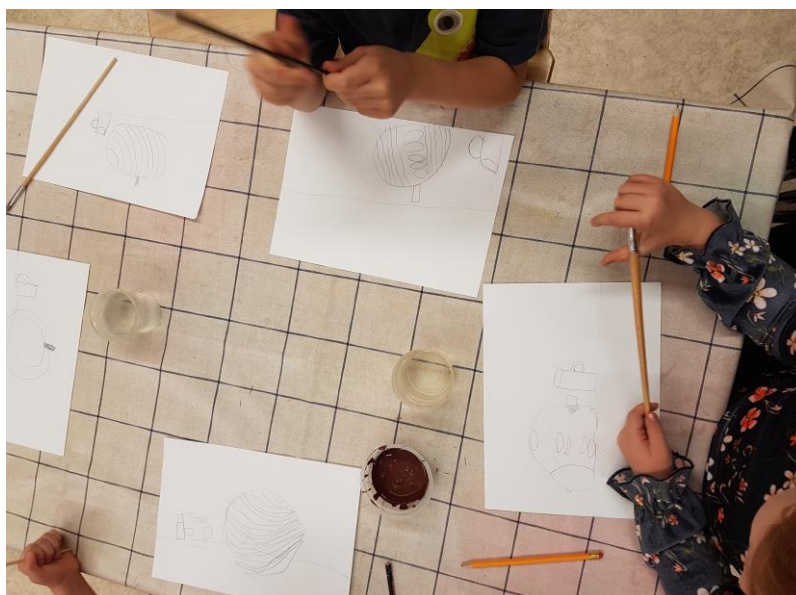
3.2.att. 1.nodarbība - Zīmē ar ogli priekšmetu no redzētajiem I. Vecozola mākslas darbiem.

3.3.att. 3.nodarbība - Klusā daba ar ķirbi gleznas priekšmeta kopija.
Skices zīmēšana ar grafīta zīmuli.

3.4.att. 3.nodarbība – darba gleznošana ar guašas krāsām.

3.5.att. 4.nodarbība - Klusā daba ar ķirbi un krūzi.
Skicē klusās dabas kompozīciju ar grafīta zīmuli.

3.6.att. 4.nodarbība – glezno klusās dabas uzstādījumu.

Viena izvēlētā priekšmeta kopija no gleznas reprodukcijas ar ķirbi.	<p>1. Izvēlas I. Vecozola gleznas reprodukciju ar ķirbi.</p> <p>2. Izvēlas mākslas darbā interesantu priekšmetu sīkākai izpētei.</p> <p>3. Veic izvēlētā priekšmeta krāsas un formas analīzi.</p> <p>4. Izvēlēto priekšmetu cenšas attēlot atsevišķi, izmantojot otas un guaša krāsas.</p>	<p>1. Prot izvēlēties darba uzdevumam atbilstošu gleznas reprodukciju.</p> <p>2. Prot atrast priekšmetu sīkākai izpētei.</p> <p>3. Izvēlētā priekšmeta kopija veikta tuvu oriģinālam.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>
Klusā daba ar ķirbi un krūzi.	<p>1. Sagatavo darba vidi.</p> <p>2. Skicē klusās dabas kompozīciju no viena skatu punkta.</p> <p>3. Izvēlas instrumentus.</p> <p>4. Glezno klusās dabas pamatni.</p> <p>5. Glezno klusās dabas uzstādījumu.</p>	<p>1. Prot sagatavot darba vidi.</p> <p>2. Prot skicēt klusās dabas uzstādījumu no viena skatu punkta.</p> <p>3. Prot izvēlēties nepieciešamos piederumus.</p> <p>4. Prot apgleznot pamatni.</p> <p>5. Prot gleznot klusās dabas uzstādījumu.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>

--	--	--	--

Pirmās tēmas vērtēšanas kritēriji punktos:

Ja bērns prot atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust savu viedokli – 2 p., ja bērns neprot atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust savu viedokli – 0 p., ja bērns daļēji prot atpazīt un raksturot gleznojumos attēloto un paust savu viedokli - 1p., ja bērns prot zīmēt atbilstoši redzamo priekšmetu – 2 p., ja bērns neprot zīmēt atbilstoši redzamo priekšmetu – 0 p., ja bērns daļēji prot zīmēt atbilstoši redzamo priekšmetu – 1 p.

1.uzdevumā vērtējumu ‘+’ bērns iegūst, ja ir 4 punkti, ‘/’ iegūst, ja ir 3 – 2 punkti, bet ‘-’ iegūst, ja ir 1 - 0 punkti.

Otrās tēmas vērtēšanas kritēriji punktos:

Ja bērns prot veikt pētnieciskās darbības – 2 p., ja bērns neprot veikt pētnieciskās darbības – 0 p., ja bērns daļēji prot veikt pētnieciskās darbības – 1 p., ja bērns prot saskatīt mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus – 2. p., ja bērns neprot saskatīt mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus – 0. p., ja bērns daļēji prot saskatīt mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus – 1. p., ja bērns ir iepazinies ar faktūru veidošanas paņēmieniem – 2. p., ja bērns nav iepazinies ar faktūru veidošanas paņēmieniem – 0. p., ja bērns ir daļēji iepazinies ar faktūru veidošanas paņēmieniem – 1. p., bērns prot praktiski veidot glezniecības faktūras – 2. p., bērns neprot praktiski veidot glezniecības faktūras – 0. p., bērns daļēji prot praktiski veidot glezniecības faktūras – 1. p.

2.uzdevumā vērtējumu ‘+’ bērns iegūst, ja ir 8 - 7 punkti, ‘/’ iegūst, ja ir 6 - 4 punkti, bet ‘-’ iegūst, ja ir 3 - 0 punkti.

Trešās tēmas vērtēšanas kritēriji punktos:

Ja bērns prot izvēlēties darba uzdevumam atbilstošu gleznas reprodukciju – 2. p., ja bērns neprot izvēlēties darba uzdevumam atbilstošu gleznas reprodukciju – 0. p., ja bērns prot daļēji izvēlēties darba uzdevumam atbilstošu gleznas reprodukciju – 1. p.,

bērns prot atrast priekšmetu sīkākai izpētei – 2. p., bērns neprot atrast priekšmetu sīkākai izpētei – 0p., bērns daļēji prot atrast priekšmetu sīkākai izpētei – 1. p., bērna izvēlētā priekšmeta kopija veikta tuvu oriģinālam – 2. p., bērna izvēlētā priekšmeta kopija nav veikta tuvu oriģinālam – 0. p., bērna izvēlētā priekšmeta kopija veikta daļēji tuvu oriģinālam – 1. p.

3.uzdevumā vērtējumu “+” bērns iegūst, ja ir 6 - 5 punkti, “/” iegūst, ja ir 4 - 3 punkti, bet “-” iegūst, ja ir 2 - 0 punkti.

Ceturtais tēmas vērtēšanas kritēriji punktos:

Bērns prot sagatavot darba vidi – 2. p., bērns neprot sagatavot darba vidi – 0. p., bērns prot daļēji sagatavot darba vidi – 1. p., prot skicēt klusās dabas uzstādījumu no viena skatu punkta – 2. p., neprot skicēt klusās dabas uzstādījumu no viena skatu punkta – 0. p., daļēji prot skicēt klusās dabas uzstādījumu no viena skatu punkta – 1. p., bērns prot izvēlēties nepieciešamos piederumus – 2. p., bērns neprot izvēlēties nepieciešamos piederumus – 0. p., bērns daļēji prot izvēlēties nepieciešamos piederumus – 1. p., bērns prot apgleznot pamatni – 2. p., bērns neprot apgleznot pamatni – 0. p., bērns prot daļēji apgleznot pamatni – 1. p., prot gleznot klusās dabas uzstādījumu – 2. p., neprot gleznot klusās dabas uzstādījumu – 0. p., prot daļēji gleznot klusās dabas uzstādījumu – 2. p.

4.uzdevumā vērtējumu “+” bērns iegūst, ja ir 10 - 8 punkti, “/” iegūst, ja ir 7 – 5 punkti, bet “-” iegūst, ja ir 4 - 0 punkti.

Punktu izteiksme vērtējumā par pirmo uzdevumu

Punkti	4	3	2	1	0
Vērtējums	+	/	/	-	-

Punktu izteiksme vērtējumā par otro uzdevumu

Punkti	8	7	6	5	4	3	2	1-0
Vērtējums	+	+	/	/	/	-	-	-

Punktu izteiksme vērtējumā par trešo uzdevumu

Punkti	6	5	4	3	2	1	0
Vērtējums	+	+	/	/	-	-	-

Punktu izteiksme vērtējumā par ceturto uzdevumu

Punkti	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
Vērtējums	+	+	+	/	/	/	-	-	-	-	-

Bērnu rezultātu vērtēšanas tabula

5.1.tabula

Nr.p.k.	Vārds	I.Vecozola klusās dabas	Vērtējums 1.uzd.	Izmantotie mākslin. izteik. līdzekļi I. Vecozola klusajās dabās ar ķirbjiem	Vērtējums 2.uzd.
1.	Arianna	3p	/	7p	+
2.	Daniels	1p	/	7p	+
3.	Maksims	2p	/	7p	+
4.	Mihails	2p	/	7p	+
5.	Timurs	0p	-	7p	+
6.	Uljana	3p	/	7p	+
7.	Varvara	2p	/	7p	+
8.	Viktorija	3p	/	7p	+

Nr.p.k.	Vārds	Viena izvēlētā priekšmeta kopija no gleznas reprodukcijas ar ķirbi	Vērtējums 3.uzd.	Klusā daba ar ķirbi un krūzi	Vērtējums 4.uzd.
1.	Arianna	5p	+	9p	+
2.	Daniels	n	n	5p	/
3.	Maksims	4p	/	6p	/
4.	Mihails	4p	/	7p	/
5.	Timurs	3p	/	7p	/
6.	Uljana	n	n	6p	/

7.	Varvara	4p	/	7p	/
8.	Viktorija	5p	+	6p	/

“p” – punktu skaits

“+” – ir apguvis vai apguvis padziļināti

“/” – turpina apgūt

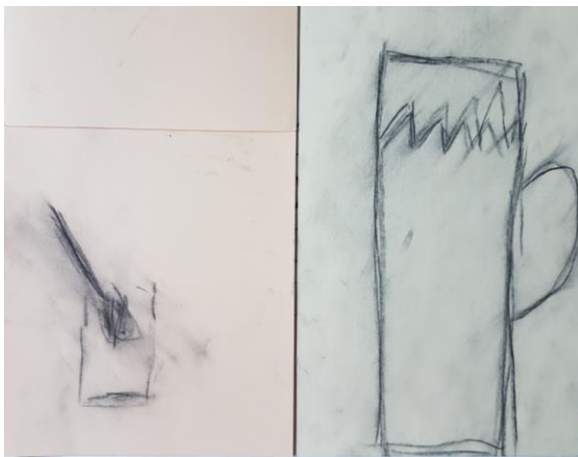
“-” – sācis apgūt

“n” – bērns nav bijis nodarbībā

Pielikums Nr. 6

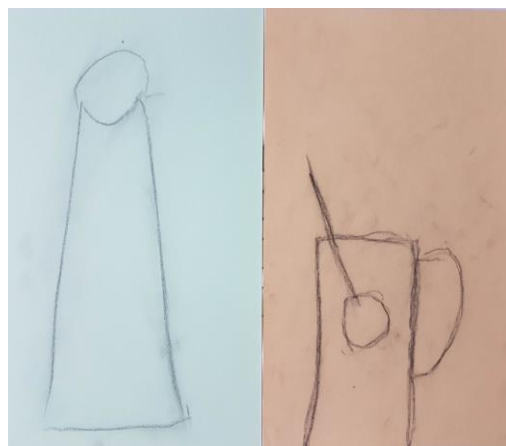
Bērnu darbi

1. uzdevums - Zīmē kādu priekšmetu no redzētajiem I. Vecozola mākslas darbiem.

Varvara

Arianna

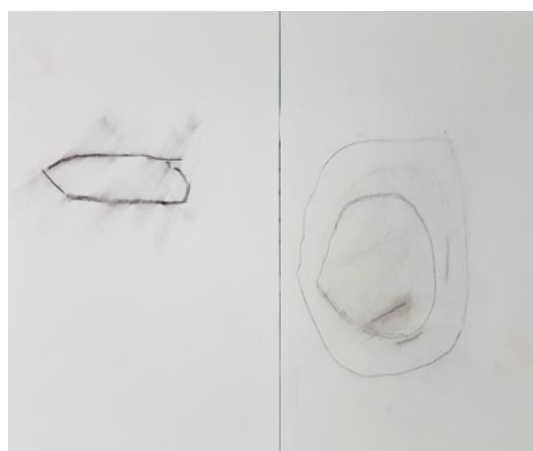
Mihails

Viktorija

Maksims

Uljana

Timurs

Daniels

2.uzdevums – Mācās praktiski veidot dažādas glezniecības faktūras.

Arianna Varvara

Mihails Viktorija

Maksims Uljana

Timurs Daniels

3.uzdevums – viena priekšmeta kopijas gleznošana.

Varvara
Arianna

Mihails
Timurs

Maksims

Viktorija

4.uzdevums – glezno klusās dabas uzstādījumu.

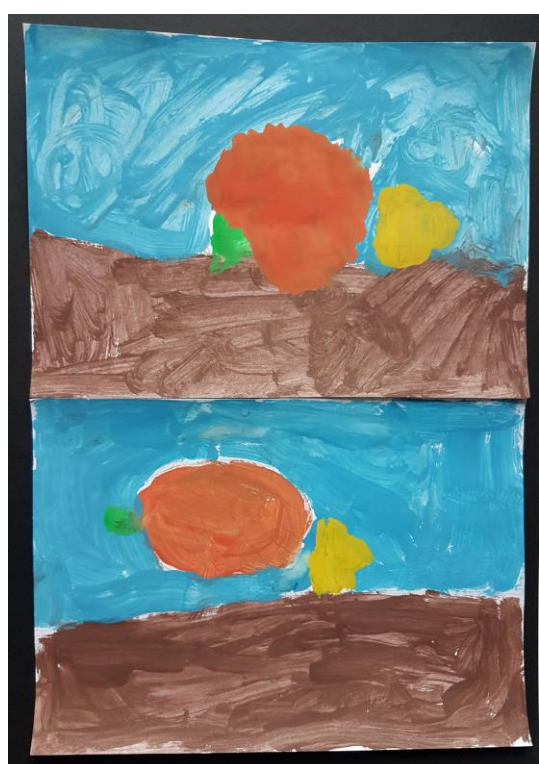
Varvara
Mihails

Viktorija
Arianna

Timurs
Maksims

Uljana
Daniels

